

92-5
L 31

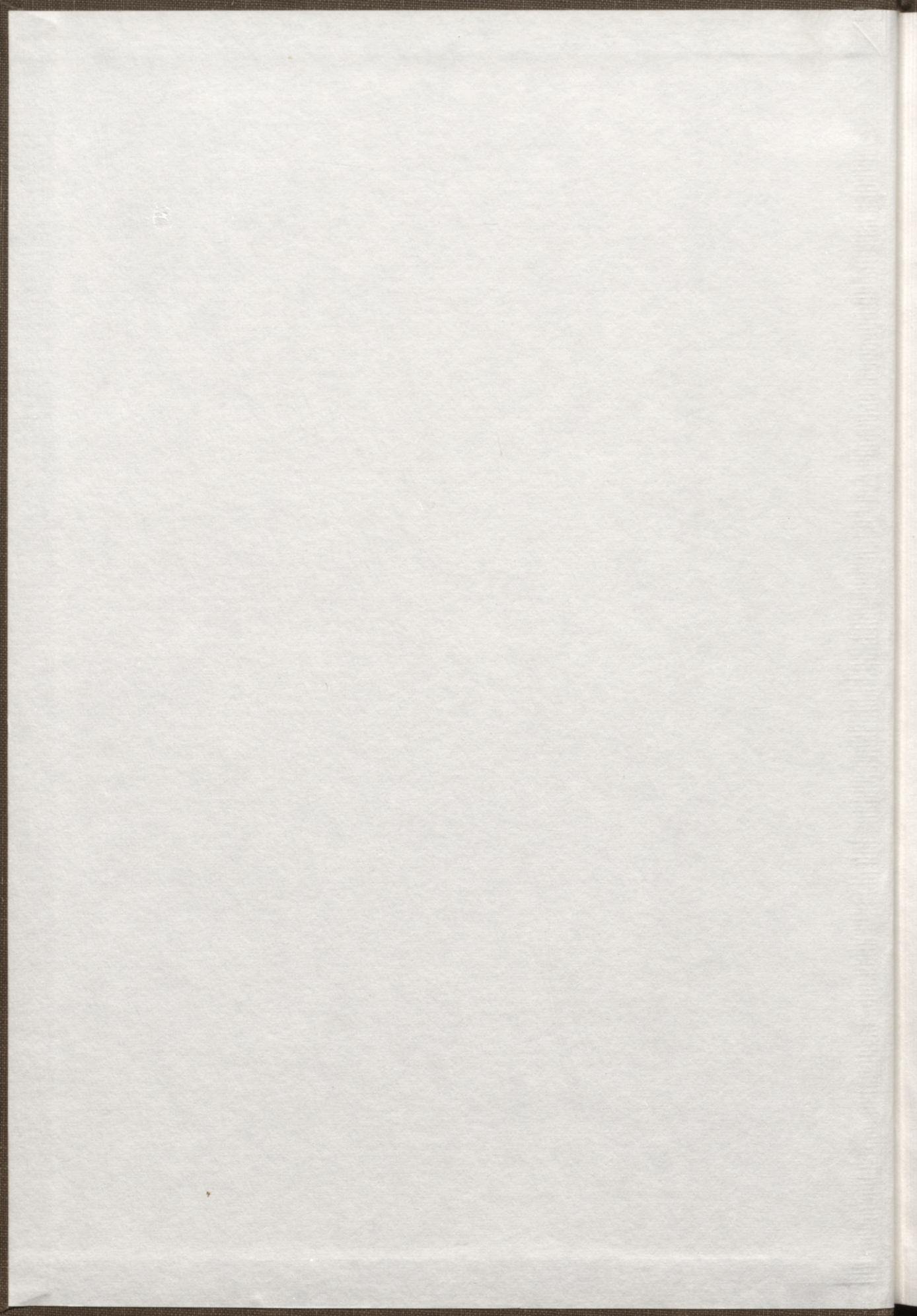
MONS. A. GOLDIKOVSKIS

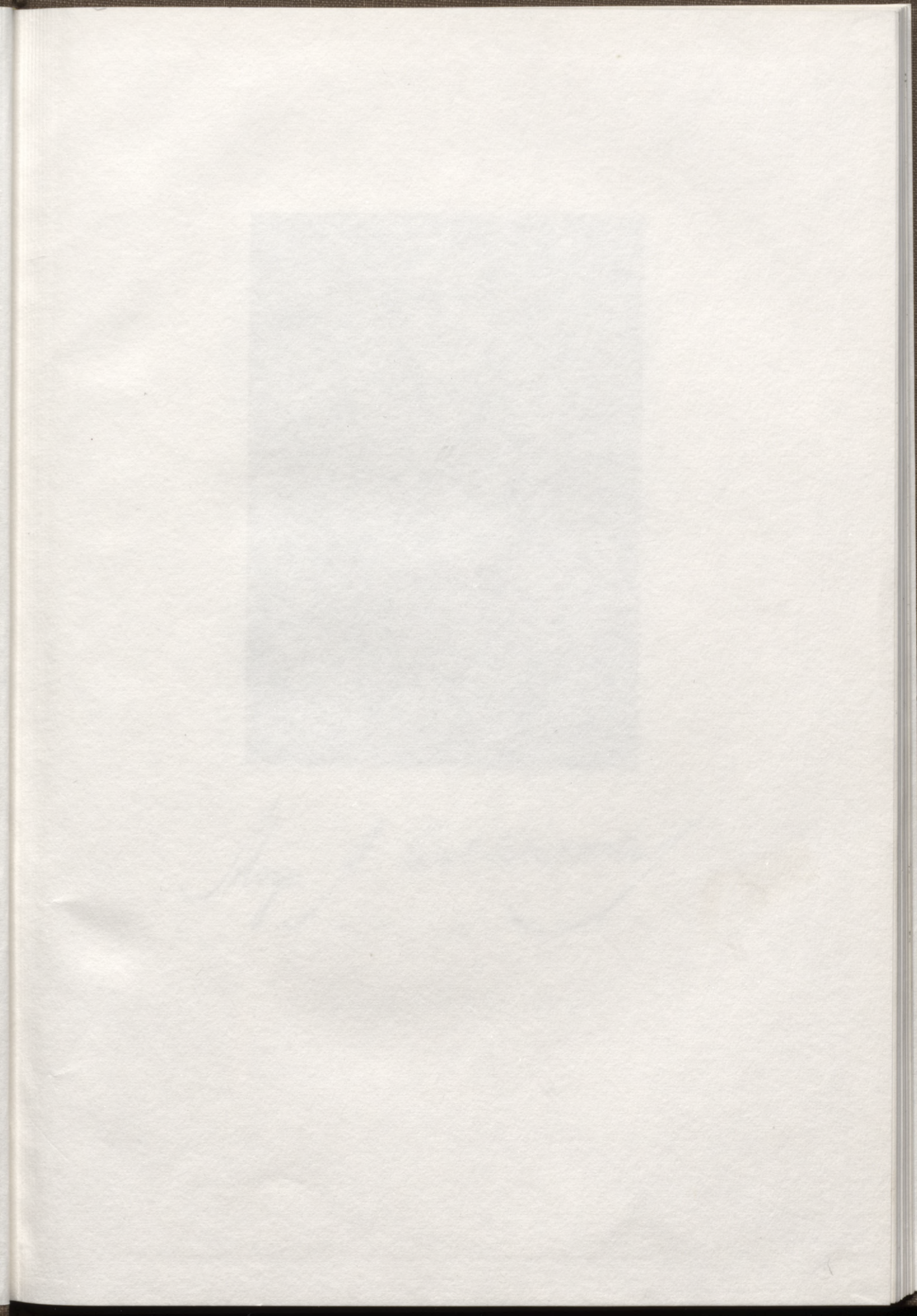
RĪGAS ARCHIBĪSKAPU

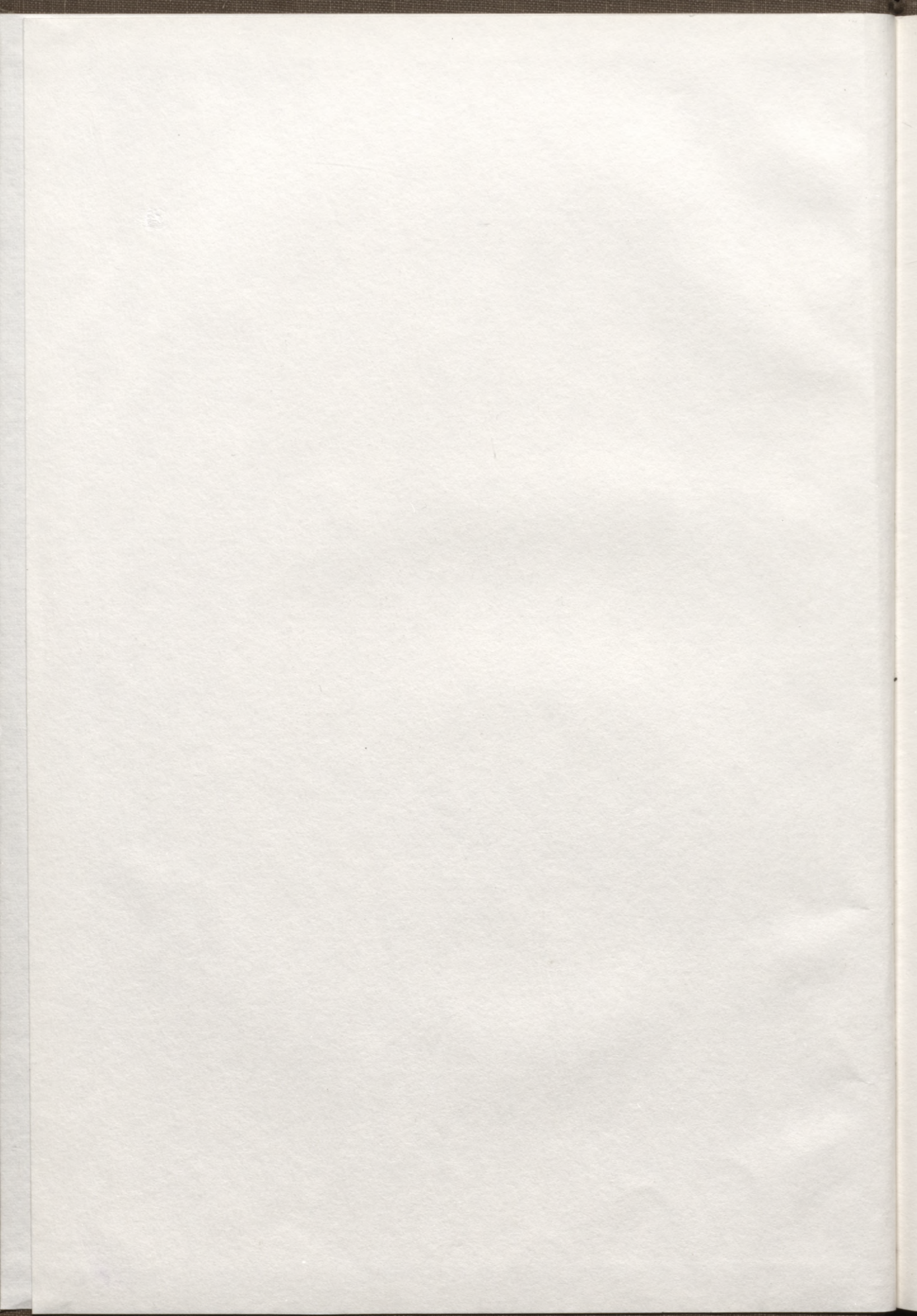
REZIDENCE

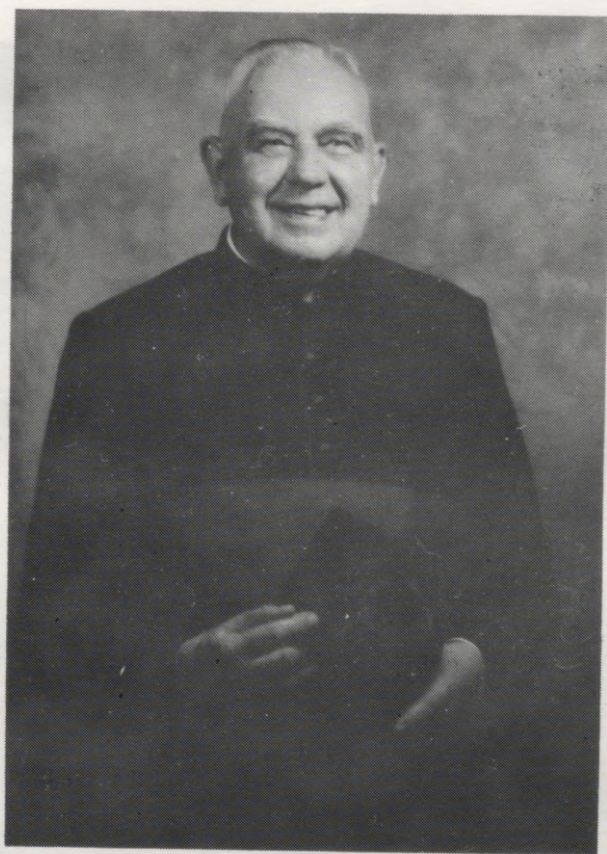
LIMBAŽOS

VIDUSLAIKOS









Major J. Goldkorn



Pie Svētā Tēva Jāņa Pāvila II --
piecdesmit gadu priesterības gadījumā.

Autora sīkāka biogrāfija grāmatas beigās.

92-5
31

1
2

MONS. A. GOLDIKOVSKIS

**RĪGAS ARCHIBĪSKAPU
REZIDENCE
LIMBAŽOS
VIDUSLAIKOS**

Autora izdevums

1992

tutors A8V

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

92-

19.08.94
0709110471

Autors izdevums

1992

IEVADAM

Limbažiem pieder sava cienījama vieta Rīgas archibīskapijas vēsturē viduslaikos. Rīgas archibīskapu sēdeklis ar katedrāli un domkapitulu gan atradās Rīgā, bet parasti archibīskaps uzturējās vienā no savām trim galvenajām rezidencēm: Raunā, Koknesē vai Limbažos. Limbaži kā archibīskapa rezidence sevišķu nozīmi ieguva viduslaiku otrā pusē. Augstais Livonijas prelāts – Māras zemes garīgais un laicīgais virsvaldnieks, kopā ar savu galmu un vasalitāti mēdza ikgadus ap Vastlāvi atstāt Raunu un ierasties Limbažos, kur baznīcas un valsts lietas kārtodams, viņš uzturējās līdz Vasaras svētkiem, pēc kam devās tālāk uz Koknesi.

Limbažu vēsture ir cieši saistīta ar Rīgas archibīskapa personu, jo savu krāšņāko vēstures posmu tā pārdzīvoja viduslaikos kā viņa rezidence. Līdz ar Rīgas archibīskapijas bojā iešanu, arī Limbaži zaudēja savu izcilo nozīmi un piedzīvoja pēc tam vēl gadu simteņus ilgi jūtamu panīkumu.

LIMBAŽU PILS UN PILSĒTA

Limbaži pieder pie vecākajām Latvijas pilsētām. Jau aizvēstures laikos šeit atradās sena un svarīga lībiešu apmetne ar pili. Limbažu situācija ir ļoti izdevīga, jo tie atrodas uz auglīgas zemes strēmeles starp diviem ezeriem, pie plašas ielejas, kas ir zemkopībai labi piemērots, sen apdzīvots, turīgs apvidus. Arī stratēģiskā ziņā Limbaži ir labi nodrošināti, jo šeit atrodami tādi topografiskie apstākļi, kādi bija vēlami viduslaiku pilīm un apcietinājumu vietām. Lai gan mums nav tiešu vēsturisku ziņu, ka Limbaži viduslaikos būtu bijuši aizsniedzami jūras kuģiem, tomēr daļa vēsturnieku domā, ka pirms Svētupes un Dūņu ezera aizsērēšanas, kas laikam noticis tikai jaunajos laikos, sakarā ar mežu izciršanu, līdz Limbažiem pa minēto ezeru un upi no galvenās Rīgas archibīskapa jūras ostas Salaces būtu varējuši nokļūt arī jūras kuģi. 1) Katrā ziņā jūras un jūras ostas Salaces tuvums piešķīra Limbažiem daudz svarīgāku nozīmi, un ne velti Limbažu pilsēta viduslaikos piederēja pie varenās jūras pilsētu savienības Hanzas.

Aizvēstures laikos Limbaži bija lībiešu apdzīvoti. No šiem laikiem saglabājusies arī Limbažu lībiskais nosaukums (Lemmisele), kas nozīmē vai nu "purva salu" vai "dūņu salu". 2) Šeit atradās lībiešu pils uz pilskalna, kas tagad saucas Ķezbeņu kalns un atrodas pilsētas austrumu malā. Šī pils ar visu novadu senatnē piederēja pie plašās lībiešu Metsepoles valsts 3) bet viduslaikos – vēlākais kopš 15. gadu simteņa beigām – pie tā sauktā Rīgas archibīskapijas "lībiešu gala". 4)

1. ARCHIBĪSKAPA PILS

18. gadu simteņa Livonijas chronists J. G. Arndts savā Livonijas chronikā pirmo reizi sniedz ziņu, un ar to nodibina vēsturisko tradīciju, ka Limbažos sev uzcēlis pili Rīgas bīskaps Alberts 1223. gadā, drīz pēc lielās igauņu sacelšanās likvidēšanas. ⁵⁾ Šo tradīciju turpina lielākā daļa vēlāko vācu un latviešu vēsturnieku. ⁶⁾

Dokumentāru liecību par Limbažu pils dibināšanu mums nav. Senrakstos Limbažu pils pirmoreiz pieminēta tikai 1318. gada 23. februāra pāvesta Jāņa XXII rīkojumā Vācu ordeņa Livonijas mestram Jorkas Gertam (Gerdt von Yorcke, 1307.-1323.), ar kuŗu pāvests mestram uzdod atdot atpakaļ Rīgas archibīskapam 1298. gadā atņemtus īpašumus, starp tiem arī Limbažu pili. ⁷⁾ 1297. gadā Rīgas archibīskaps, pārējie Livonijas bīskapi (izņemot Kurzemes bīskapu) un Rīgas pilsēta sabiedrībā ar leišiem bija noslēguši Livonijas konfederāciju pret ordeni, sakarā ar ko Vācu ordenis 1298. gadā okupēja archibīskapa pils un pilsētas, starp citu arī Limbažus. Pēc ilga kara, ķildām un prāvošanās Romas kūrījā, sekoja minētais pāvesta 1318. gada rīkojums ordeņa mestram. Tātad, neapšaubāmi, ka Limbažu pils celta un pastāvējusi jau 13. gadu simtenī, un proti – 13. gadu simteņa vidū vai pirmajā pusē, apmēram tai pašā laikā, kad celtas pils Ventspilī, Ādažos un Gaujienā. ⁸⁾

Architektoniskā ziņā Limbažu pils pieder militārajai arhitektūrai. Livonijas militārās operācijas bija lielā mērā vedamas atkarībā no dabas apstākļiem, un cīņu viduspunktā arvien izvirzījās piļu aizstāvēšana. Tādēļ Livonijā jau no paša sākuma līdz ar vācu ierašanos piļu celtniecībā sāka savu attīstību stingrs kastella tips, kas sevišķi pielietots 13. gadu simteņa otrā pusē, kad no šī tipa izveidjās atsevišķi nozarojumi: Vācu ordeņa celtniecībā – konven-

ta celtnes (domus conventuales), bet bīskapu celtniecībā – rezidenču celtnes (domus residentiales). Ordeņa jeb konventa celtnu tipu noteica ordeņa iekšējā satversme (konvents, kopdzīve) un citi ordenim raksturīgi elementi. Konventa celtnu attīstībā vērojams 1. agrīnais (Siguldas, Cēsu, Ventpils, Ādažu u. c. pilis, apm. līdz 1300. gadam), 2. brieduma (Vilandes, Alūksnes u. c. pilis – 14. gadu simteņa pirmajā pusē), 3. dižais (tā sauktais četrstūru kastells – ordeņa pilis Rīgā, Jelgavā, Kuldīgā, Tērvetē – arī 14. gadu simteņa pirmajā pusē) un 4. vēlais periods (Saldus, Jaunpils, restaurētā Cēsu pils – 14. gadu simteņa otrā pusē). Tas pats kastella tips valda arī bīskapu celtniecībā, tikai konventa celtnu vietā rezidenču celtnes. Bīskapu aizsardzības un darbības sistēmā trūka konventa celtnu organizācijai piemērota elementa, jo šādi konventi nepastāvēja. To vietā bīskapu pilis uzturējās bīskapa saime, ierēdņi un garnizons, kas nebija pakļauts stingrai rēgulai, bet dzīvoja pat laicīgu dzīvi. Tomēr zināma radniecība, sevišķi galvenajās bīskapu rezidencēs, ar ordeņa konventu celtnēm nav noliedzama. Pie šāda rezidenču celtnu tipa ar lielāku vai mazāku ordeņa architektūras ietekmi pieder Vecpērnavas, Limbažu, Cesvaines, Raunas, Piltenes un citas pilis. 9)

Limbažu pils uzrāda rezidences tipu, pēc saviem celtnieciskajiem elementiem visai tuvu smagajam konventa tipa agrīnās attīstības kastellam. To sevišķi norāda plašie celtnes spārni, no kuriem uzglabājušies tikai divi. Ziemeļu pusē pili greznoja masīvs četrstūru tornis, kas tikai nedaudz pacēlās virs mūra augšējās līnijas. 10) Tornī nav uzglabājušies, tie pastāvējuši vēl 18. gadu simtenī: viens – plats un apaļš, otrs četrstūru stūra tornis. 11) Labi uzglabājušās kādreizējam tornim blakus iebūvētās durvis. Šīs galvenās durvis bijušas rotātas ar nolaižamiem treliņiem. 12) Pats portāls bijis pagatavots no rūpīgi aptēstiem akmeņiem. No ziemeļu spārnā novietotās pils kapelas palikusi tikai vienkārša asšķautnaina velve, tāda pati arī uzglabājusies kapellas blakus istabā ar vienu agrīnā

tipā ieturētu logu. Pagrabam, kas atrodas zem šīm telpām, ir vienkārša asšķautnaina un mucas velve. Lielā zāle ar līdzīgu velvi austrumu spārma galvenajā jomā šķiet kalpojusi kā kapitula zāle. Dienvidu spārns ir atjaunots 18. gadu simtenī, bet neievērojot kādreizējo būvplānu. 13) Pils fasādei par būvmateriālu ir izmantots laukakmens, kas piešķir tai stingras militāras nepieciešamības raksturu. Tai nav nekādu svarīgāku rotājumu. Tāpat nekādus ornamentālus elementus nav saglabājusi arī pagalma puse, nedz pils iekšiene. Šis apstāklis ļoti raksturīgs ziemeļu romānikai. Vienīgais rotājums – romānisma tipa konsoles – konstatētas apakšstāva istabā. 14) Pēc 17. gadu simteņa aprakstiem ir zināms, ka pili bijusi koka veranda un ap pili koka palisāde. 15) Ja pirmā vedama atpakaļ uz viduslaikiem, tad palisāde ir jaunu laiku darinājums. Nedaudzās mūra atliekas liecina, ka arī Limbažu pili, tāpat kā lielākajai daļai konventa celtni, apkārt bijis aizsargmūra valnis, kam par paraugu arī šai ziņā bijušas ordeņa pilis. 16) Bez mūra ap pili bija izrakti arī grāvji un uzbērts lielāks vai mazāks zemes valnis. Valņa atliekas vēl tagad konstatējams.

Limbažu pils, kas viduslaikos kā Rīgas archibīskapa mājoklis un cietoksnis gan miera, gan kara laikā bija spītējusi visām kara vētrām, kādas piemeklēja zemi, jaunajos laikos ir vairākkārt izpostīta un nodedzināta. Jau 1567. gadā šo pili nopostīja pa daļai zviedru karaspēks, bet cara Jāņa Briesmīgā laikā to pavisam nodedzināja mežonīgās krievu ordas. 17) 1578. gada pavasarī Limbažu pils līdz ar pilsētu nāca Polijas un Lietuvas ķēniņa Stefana Batorija rokās, kas centās pili atjaunot, bet pilnībā to nepaguva, jo sekojošos kara gados pils vairākkārtīgi tika atkal nopostīta un gāja no vienām rokām otrās. 18) Tā Limbažu pils biežajos karos arvien izpostīta, pēc tam daļēji atjaunota un atkal postīta, tā kā šodien no tās palikušas tikai drupas – dzīva liecība nedzīvā akmenī par stiprās archibīskapa rezidences zudušām slavas dienām viduslaikos.

VĒRES

1. C.Mettig: Baltische Stadte, 50.lp.; J.Juškevičs: Limbaži (Izgl. Min.Mēnesr. 1929.V/VI), 481.lp.; K.Apinis un L.Arbuzovs: Latvijas pilsetu vēsture, 35.lp.; A.Švābe: Limbažu brīvības gramata (L.U. Akad..Sabiedr. Zinātņu Biedr. Rakstu Kr.II 1939.), 9.lp. Pretējās domās paliek ģeogrāfs G.Ramans: Limbaži (Latv.Konv. V. XII s.v.).
2. A.Western-Doll: Urkundliche livische und kurische Ortsnamen (Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1924.), 10.lp. Cf. A.Švābe, 1.c., 9.lp.
3. J.Juškevičs, 1.c., 481.lp.; E.Brastiņš: Latvijas pilskalni, Vidzeme (Pieminekļu valdes materiālu krājumi), Rīga, 1930., 196. un 197.lp.; J.Jenss: Limbažu vēsture (Latv.Konv. Vārdn.Xii s.v.).
4. H.v.Bruiningk: Livlandische Guterurkunden I, Rīga, 1908., 3. (N. Buša) piezīme 611.lp.; A.Švābe, 1.c., 9.lp.
5. J.G.Arndt: Der Livlandischen Chronik Andrer Theil, Halle, 1753., 343.lp.
6. A.W.Hupel: Topographische Nachrichten I, 1774., 221.lp.; C.Mettig, 1.c., 50.lp.; J.Juškevičs, 1.c., 481.lp.; K.Apinis u.L.Arbuzovs, 1.c., 35.lp.; J.Jenss, 1.c., A.Švābe, 1.c., 9.-11.lp. Neizskirtu šo jautājumu atstāj W.Neumann: Grundriss einer Geschichte der bildenden Kunst für Liv-, Est- u. Kurland, Reval, 1887., 27.lp.; K.Lowis of Menar: Bemerkungen betreffend das Rigasche und Lemsalsche Schloss (Sitzungsberichte der Gesellsch. für Geschichte u. Altertumskunde Riga 1888.) 79.lp. un t.p. Burgenlexicon für Altlivland, Riga 1922., 77.lp.; A.Tuulse, Die Burgen in Est- u. Lettland, Reval 1942., 203.lp.
7. Liv. U.B. II 661, 105.lp. Cf. K.Lowis of Menar: Burgenlexicon, 77.lp.; A.Švābe, 1.c., 10.lp.; A.Tuulse, 1.c., 203.lp.
8. A.Tuulse, 1.c., 203.lp.
9. A.Tuulse, 1.c., 124, 139, 151, 181, 193.lpp. Cf. arī W.Neumann, 1.c., 27. u. sek. lpp.
10. A.Tuulse, 1.c., 203. u. 204.lpp.
11. K.Apinis u. L.Arbuzovs, 1.c., 36.lp.
12. A.Švābe, 1.c., 10.lp. uzskata šo treliņu ierīci par aizguvumu no Visbijas Gotlandē un norāda, ka šāds aizguvums varējis notikt tikai 13.gadu simteņa pirmajā pusē, kad pastāvēja cieši sakari starp Gotlandi un Livoniju un kad arī citas pils un baznīcas Livonijā cēla Gotlandes dzirkāļi. Tas liecinātu, ka pret Arndta nodibinātām domām, ka Limbažu pils celta bīskapa Alberta laikā, iebildumu nevar būt; par pils celšanas gadu Arndta uzrādītais 1223.gads paliek nepierādīts.

13. A.Tuulse, l.c., 203. u. 204.lpp.
14. K.Louis of Menar, Bemerkungen, 76.u. 77.lpp.; A.Švābe, l.c., 11. lp.
15. K.Louis of Menar, Bemerkungen, 79.lp.; C.Mettig, l.c., 52.lp.; K.Apinis u. L.Arbuzovs, l.c., 37.lp.
16. A.Tuulse, l.c., 204.lp. Par ordeņa tipa ietekmi uz bīskapu celtnēm vispār skat. H.K.Clasen: Die Mittelalterliche Kunst im Gebiete des Deutschordensstaates Preussen, Burgbauten, Königsberg (gads nav atzīmēts), passim.
17. H.Hagemester: Materialien zu Geschichte der Landgueter Livlands I, Riga, 1836., 157.lp.; K.Louis of Menar: Bemerkungen, 79.lp.; A.W.Hupel: Topographische Nachrichten III, Riga, 1782. 101.lp.; C.Mettig, l.c., 53.lp.; K.Apinis u. L.Arbuzovs, l.c., 36.lp.
18. O.Laskowski: Les Campagnes de Batory contre la Moscovie (krājums: Etienne Batory, Cracovie 1935, ed. Academie Polonaise des Sciences et des Lettres et Academie des Sciences Hongroise), 382.lp.; St.Herbst: Wojna Inflancka, Warszawa, 1938., passim.

2. LIMBAŽU PILSĒTA

Ja Limbažu pils celšanas laiku varam gandrīz noteikti datēt ar 13. gadu simteņa pirmās puses vidu, ja pat ne ar J. G. Armdta uzstādīto 1223. gadu, tad Limbažu pilsētas dibināšanas laiks nav tuvāk zināms. Kā jau iepriekš minēts, jau aizvēsturiskā laikā Limbaži bija apdzīvota vieta. Jūras tuvums un jūras kuģniecības iespēja bija ļoti svarīgi apstākļi, kas veicināja Limbažu pilsētas nodibināšanos un attīstību visai drīz pēc Limbažu pils uzcelšanas. Vēsturiskā tradīcija par Limbažu pilsētas dibināšanas laiku ir dažādos ieskatos.

Pēc jau minētā Livonijas chronista J. G. Armdta apgalvojuma Limbažu pilsētu cēlis un dibinājis Rīgas arhibīskaps Hennings Skarpenbergs (1424-1448), ap 1439. gadu. ¹⁾ Viņa uzskatam bez kritikas ir pievienojušies arī citi tā laika vēsturnieki. ²⁾ Bet jau 19. gadu simtenī vēsturnieki ir konstatējuši šī apgalvojuma nepareizību, atrodot Limbažu pilsētu pieminētu jau 1368. un 1369. gadā, bet Limbažu pilsoņus – cives in Lemsalle – 1362. gadā. ³⁾

Pēdējā laikā ir konstatēts kāds Limbažu pilsonis Prides (Igaunijā) Tideriks (Thidericus de Wittensteyn cives in Lemeselle) jau vēlākais 1358. gadā. ⁴⁾ Tātad, jau 14. gadu simteņa vidū jau pastāvēja Limbažu pilsēta. ⁵⁾

Iepriekš sacīto apstiprina arī citas neapšaubāmas vēsturiskas liecības. Tā jau 14. gadu simteņa pirmajā pusē Hanzas pilsētu saeimās Rīgas frakcijas sastāvā bez Cēsīm, Valmieras un Kokneses piedalījās arī Limbaži. ⁶⁾ 1352. gadā notika šīs frakcijas, resp. t.s. Livonijas trešdaļas saeima pat pašos Limbažos, ⁷⁾ bet 1368. gadā Vilandē Livonijas pilsētu saeimā piedalījās arī Limbažu rātes kungi. ⁸⁾ Pēdējā saeimā Limbažiem piesprieda maksāt 9 markas kā konfederācijas kara nodokli jeb t.s. mār-

ciņu mītu,⁹⁾ līdzīgi kā 1369. gadā Pērnavas saeima - 8 1/2 markas. ¹⁰⁾ Pēdējās ziņas nevien pierāda, ka Limbažu pilsēta pastāvējusi jau 14. gadu simteņa pirmajā pusē vai ap tā vidu, bet arī to, ka Livonijas pilsētu Rīgas frakcijā Limbaži bija apmēram 9 reizes mazāka pilsēta nekā Cēsis un 4 reizes mazāka nekā Valmiera, bet apmēram tikpat liela kā Koknese. ¹¹⁾ Tādēļ nepareizas un aplamas ir domas, ka Limbažu pilsēta būtu nodibināta tikai 1385. gada 31. martā. ¹²⁾

Uzskatam, ka Limbažu pilsēta nodibināta tikai 1385. gada 31. martā, pamatā ir tā saucamā Limbažu brīvības grāmata, kuŗas transsumpta neapliecināta kopija, kas pieder 14. gadu simtenim, glabājas Varšavas galvenajā arhīvā. Šo transsumptu ir izdevusi Limbažu rāte, un tas ir datēts Rīgā ar augšminēto datumu, proti - 1385. gada 31. martu. Īstenībā šis dokumenta eksemplārs ir sastādīts Libekā 1391. gadā vai pat dažus gadus vēlāk kā Limbažu pilsētas rātes izgatavota transsumpta kopija Rīgas domkapitula locekļu vajadzībām. ¹³⁾ Šis Limbažu brīvības grāmatas saturā ir aprakstītas Rīgas archibīskapa Jāņa IV Sintena (1374-1393) Limbažu pilsētai piešķirtās brīvības un privilēģijas. Jaunākā laikā starp vēsturniekiem nodibinājusies un pastāv ticama un pieņemama hipotēze, kas uzskata, ka īstenībā šādu brīvības grāmatu Limbažu pilsētai devis un līdz ar to īstenībā nodibinājis Limbažu pilsētu nevis Jānis IV Sintens, bet gan kāds cits Rīgas archibīskaps - Jānis III Šverinas grāfs (1294-1300), - vai nu 1296. gada pirmajā pusē, vai arī 1297. g. otrā pusē, t. i. nepilnu gadu simteni agrāk par dokumentā uzdoto datējumu. Jānis IV Sintens 1385. gadā šo Jāņa III Limbažiem doto brīvības grāmatu tikai apstiprinājis un papildinājis ar jauniem faktiem un normām, dodot tai nevien jaunu redakciju, bet liekot Jāņa III vietā arī savu vārdu, kas Viduslaiku dokumentā nav nekas neparasts. ¹⁴⁾

Tātad Limbažu miestiņš pie Limbažu pils būtu saņēmis sava kunga Rīgas archibīskapa Jāņa III Šverinas grā-

fa dotu brīvības grāmatu un līdz ar to pilsētas tiesības 1296. vai 1297. gadā. Tas arī uzskatāms par Limbažu pilsētas dibināšanas laiku.¹⁵⁾ To pilnīgi apstiprina arī neapstrīdamie fakti, ka jau 14. gadu simteņa pirmajā pusē Limbaži ir pilsēta un Hanzas savienības locekle.

Limbažu brīvības grāmata ir svarīgs dokuments ne vien Limbažu vēsturē, bet tam ir arī ļoti liela nozīme juridiskā ziņā kā vienam no vispilnīgākajiem dokumentiem par Livonijas provinces pilsētu vai tā saukto mazpilsētu satversmi un tiesībām Viduslaikos. Tā kā mūsu interese šeit robežojas tikai ar Limbažiem kā Rīgas archibīskapa pilsētu un rezidenci, tad sekojošos konstatējumos apskatīsim tikai to, kas šai brīvības grāmatā apliecina un raksturo Limbažu pilsētu kā Rīgas archibīskapa pilsētu.¹⁶⁾

Vispirms ar šo Limbažu brīvības grāmatu zemes kungs un Rīgas archibīskaps piešķir savai jaunajai pilsētai "dievišķīgās un taisnās tiesības" un brīvības pēc Rīgas pilsētas tiesību un brīvību parauga (7, 21, 26). Citiem vārdiem archibīskaps dod Limbažu pilsētai savu īpašu ierobežotu autonomiju jurisdikcijas un pārvaldes lietās, pilsētas virskundzību un augstāko jurisdikciju joprojām paturēdams sev. Kā pilsētas amatu vīriem, tā arī visiem pilsētas pilsoņiem jādod archibīskapam zvērests (27, 28, 73, 74, 75, 80, 81). Kad Rīgas archibīskapa krēslā nāk kāds jauns pareizi izvēlēts un pareiza pāvesta apstiprināts archibīskaps, tad pilsētas rātei, kad viņš ierodas Limbažos, par zīmi savai atkarībai jāpasniedz viņam visu pilsētas vārtu atslēgas (67, 68). Tāpat par zīmi savai atkarībai no archibīskapa virskundzības pilsētai jādod archibīskapam puse no visiem tiesas un mantojuma lietu ienākumiem (23), tāpat puse no visas bezmantinieku mantas, tiesas un svaru nodevām, soda un leides naudām (24), kā arī desmitā tiesa no pilsētas lauku novadā ievāktās labības (25). Fiskālā ziņā archibīskapa virskundzība pār pilsētu izpaudās arī tādā kārtā, ka pilsoņiem viņam kā zemes kungam un pilsētas kungam bija jāmaksā īpaša grunts-

noma, proti, 1 Rīgas vērdu vai 1/4 markas no katras mājas vai zemes gabala gadā (57), pusi šīs gruntsnomas nododot uz Lieldienām, pusi uz svētā Miķeļa dienu (58). Limbažu pilsētas zeme tātad nebija pilsētas īpašums, kā tas, piemēram, bija ar Rīgu, bet arī pēc pilsētas tiesību piešķiršanas tā bija un joprojām palika archibīskapa zeme, kas piederēja pie archibīskapa galda, proti, tas bija archibīskapa personīgajam uzturam domātais īpašums. Minēto gruntsnomu gruntskunga – archibīskapa vārdā savāca rāte un augšā minētajos termiņos nodeva archibīskapa rīcībā (60). Par šīs gruntsnomas ieturēšanu, nokavēšanu, pārdošanu, apmaiņšanu vai iekūlāšanu draudēja īpašuma zaudēšana (64). Kā gruntskungs archibīskaps piešķīra Limbažu pilsoņiem savā "galda zemē" arī mežu servitūtus, kur tie pēc patikas varēja cirst malku (129) un ar sevišķu atļauju arī būvkokus (131), cik tālu tas nekaitēja zemnieku interesēm (130). Autoritātīvi archibīskaps iekārto Limbažu pilsoņu un zemnieku attiecības. Zemnieki Viduslaikos vēl nebija dzimtļaudis – tie varēja brīvi pārnākt uz pilsētu un kļūt par pilsoņiem, ja tie ar attiecīgu lūgumu griezās pie archibīskapa landfogta un saņēma tā atļauju (127). Ja kāds zemnieks kāda pārkāpuma vai nozieguma dēļ pameta savu dzīves vietu uz laukiem un bēga uz pilsētu, lai izvairītos no atbildības par savu nodarījumu, tad viņa lietu izšķīra rāte kopā ar archibīskapa landfogtu (125, 126). Pilsoņiem nebija brīv bez landfogta atļaujas nomāt un apstrādāt zemnieku zemi un nomāt vai ņemt kūlā viņu pļavas (133). Bija aizliegts aizdot zemniekiem naudu uz augļiem (132), bet parāda neatdošanas gadījumā bija atļauts iesākt pret zemniekiem tiesas vajāšanu (104-108, 121-124). Tāpat archibīskaps sīki noteica pirkšanas un pārdošanas, kā arī mantošanas un cita veida īpašuma tiesības ar galveno uzsvāru, lai šo tiesību izmantošana nekaitētu archibīskapa, baznīcas un pilsētas interesēm (86-119). Baznīcu patronāta, naudas kalšanas un svaru kontroles tiesības, kā arī dzimnavas, archibīskaps rezervēja sev (134-137), atļaujot pilsoņiem turēt svarus, maizes galdus, skāmus un ādu mī-

tuves, bet paturot sev virsnoteikšanu un pusi no ienākumiem par svaru lietošanu (138, 139). Archibīskaps sev rezervēja arī brīvu ceļu lietošanu (140).

Pārvaldes ziņā Limbažu pilsēta atradās pilnīgā atkarībā no archibīskapa, un tās autonomija bija ļoti ierobežota. Limbažu pilsētai bija sava rāte, birģermeisters un pilsētas fogts. Rātes locekļus ievēlēja paši pilsoņi (27), bet atcelt tos pilsoņiem nebija tiesību (41). Par Limbažu rātes locekļu skaitu ziņu nav. Var pieņemt, ka Viduslaikos to skaits nebija daudz lielāks kā 18. gadu simtenī, kad Limbažu rātē bez birģermeistera sēdēja vēl tikai 2 rātes kungi. Rātes darbību noteica tā sauktā pilsētas grāmata (31), kas saturēja Limbažiem piešķirtos Rīgas pilsētas statūtus līdz ar pašas Limbažu pilsētas noteiktajām un pieņemtajām tiesībām, ieradumiem un rīkojumiem (31), kādus tā varēja pieņemt vienīgi ar archibīskapa un viņa amata vīru ziņu (32) un kas, protams, nedrīkstēja vērsties pret archibīskapa kundzību, personu, interesēm, nedz arī pret baznīcu (33). Rātei bija savs nams (29) ar rātes zvanu (30). Pilsētas fogta amats Limbažu brīvības grāmatā gan bija paredzēts, (27) bet nekur vēlākos dokumentos ar šo amatu nesastopamies. Domājams, ka šis amats drīz tika likvidēts un šai archibīskapa rezidencē pilsētas fogta kompetences pārņēma savā ziņā archibīskapa amata persona – pils fogts vai amtmanis. Visu rātes darbību kontrolēja un ierobežoja archibīskapa pils fogts (34), kuram bija pilnas rātes locekļa tiesības – tas piedalījās rātes sēdēs (38) lēma un sprieda kopā ar visiem rātes locekļiem par visām pilsētas lietām (39). Vienīgi ar viņa piekrišanu rāte varēja uzlikt jaunus nodokļus un izdot rīkojumus (40). Savus lēmumus rātei bija pienākums pasludināt tā sauktajās bur-sprākēs – īpašās pilsoņu sapulcēs (99). Kā redzams, Limbažu rāte kā pārvaldes orgāns bija pilnīgi atkarīga no archibīskapa.

Rāte Viduslaikos bija nevien pārvaldes un likumdošanas orgāns, bet arī tiesas iestāde. Arī šai ziņā archibīskaps paturēja sev nevien virskundzību un augstākās tiesā-

šanas tiesības, bet ierobežoja un kontrolēja arī rātes tiesības. Pilsētas fogtam bija brīv pildīt savu amatu un spriest tiesu tikai kopā ar archibīskapa fogtu (36). Citādi Limbažu pilsētai piešķirtā tiesas jurisdikcija bija plaša. Tā aptvēra visas laicīgās lietas nevien kriminālā (augstākā), bet arī administratīvā un civilā (zemākā) laukā (22). Citiem vārdiem, Limbažiem, kā pilsētā, tā pilsētas lauku novadā bija tā pati augstākā un zemākā tiesas jurisdikcija, kāda bija archibīskapa vasaļiem pār viņu zemniekiem. Tiesāšanas kārtība bija noteikta pēc Rīgas tiesībām (22), bet — kā jau teikts — tiesas spriešanā pilsētai vajadzēja dalīties ar archibīskapa fogtu un dalīties ar archibīskapu vajadzēja arī tiesas ienākumos, jo puse no visiem tiesas ienākumiem nāca par labu archibīskapam (36, 23). Ja tiesas spriedums kādu neapmierināja, tad bija paredzēta iespēja apellācijai. Pārsūdzību varēja iesniegt pret zināmu maksu (3 markas) Rīgā (43-46). Apellācijas kārtības grozīšanas tiesības archibīskaps paturēja sev tādām gadījumam, ja archibīskapijas teritorijā nodibinātu vēl kādas citas pilsētas, lai tad varētu noteikt citu apellācijas instanci (47).

Limbažu pilsētas lauku novads bija gan pakļauts Limbažu rātei, bet tuvāku ziņu par šī lauku novadapārvaldes organizāciju nav. Visticamākais, ka Limbažu lauku novadu pārvaldīja un tā iedzīvotājus tiesāja archibīskapa landfogts vai viņa vārdā archibīskapa amtmanis. Šeit jāatzīmē, ka Limbažu landfogta amatu apliecina Rīgas archibīskapijas chronists Bartolomejs Grēfentāls, kas raksta, ka 16. gadu simteņa pirmā pusē Rīgas archibīskapija bija iedalīta trīs landfогtējās: Raunas, Limbažu un Kokneses. ¹⁷⁾ Lai gan vēstures avoti ir visai trūcīgi un dokumenti Limbažu landfogtu nekur nepiemin, tomēr tas nevar būt par iemeslu dažu vēsturnieku domām, ka Limbažos archibīskapam sava landfogta nebūtu bijis un viņam paredzētos pienākumus būtu izpildījis Turaidas landfogts vai Limbažu amtmanis. ¹⁸⁾ Ja pēdējais dokumentos minēts ¹⁹⁾, tad tam bija savi pienākumi un landfogta vietā tas rīkojies tikai

gadījuma dēļ. Turpretī Limbažu rezidences nozīme un viņa archibīskapijas pārvaldes organizācija liecina, ka šim amatam vajadzēja pastāvēt un netieši to arī vēstures avoti apstiprina. Ja nav paglabājies neviena landfogta vārds no Limbažu fogtejas, tad jāsaprot, ka arī no pārējām divām fogtejām – Raunas un Kokneses – ir paglabājušies tikai nedaudzi personu vārdi.²⁰⁾ Kas attiecas vispār uz Limbažu vietu Rīgas archibīskapijas pārvaldē, tad jāzina, ka pēdējā bija organizēta pēc Viduslaikos bieži vērojāmās ceļojošās administrācijas principiem. Tiešas ziņas par to mums gan ir tikai no Viduslaiku beigām, un tās atrodam jau pieminētā chronista Bartolomeja Grēfentāla chronikā. Tomēr Grēfentāla sniegtajām ziņām ir senas tradīcijas raksturs, kas principiāli atiet atpakaļ dziļi Viduslaikos. Pēc viņa apraksta Rīgas archibīskaps kopā ar savu galmu ikgadus 17 nedēļas vai gada trešdaļu pavadīja vienā no savām trim rezidencēm – Raunā, Limbažos vai Koknesē, kur pastāvēja arī landfogteju vai bīskapijas fogteju pārvaldes. Raunā Rīgas archibīskaps uzturējās no svētā Miķeļa dienas līdz Sveču dienai; Limbažos no Sveču dienas līdz Vasaras svētkiem un Koknesē no Vasaras svētkiem līdz svētā Miķeļa dienai. Tas pats Bartolomejs Grēfentāls turpat sniedz arī sīkāku pārskatu par archibīskapa galvenajiem ienākumiem katrā no šīm rezidencēm.²¹⁾ No šīs chronikas arī redzams, ka katra fogteja bija sadalīta apakšiecirkņos vai amatos, kuŗu priekšgalā atradās archibīskapa amtmanis. Limbažu fogteja aptvēra 4 amatus: Limbažu, Salaces, Vainīžu un Turaidas. Pavisam Rīgas archibīskapijā amatu iecirkņu bija 16.²²⁾ Tuvāku ziņu ne par Limbažu fogtu darbību un pienākumiem, ne par Limbažu amtmaņiem vai kādu sevišķu Limbažu rātes orgānu Limbažu lauku novada pārvaldīšanā nav.

Limbažos lielākie svētki bija Sveču diena, kad šeit ieradās uz dzīvi archibīskaps, pilsētas patrona svētā Laurencija svētku diena, un beidzot svētā Miķeļa diena, kas bija oficiālo rudens maksājumu diena. Oficiālo nodevu kārtošana notika arī ap Svešu dienu, kad Limbažos notika

Vastlāvja tirgus, un svētā Laurencija svētku dienā, kad tāpat ar baznīcas svētkiem bija saistīts gada tirgus un dažādu pienākumu nokārtošana pret savu kungu archibīskapu. Šais termiņos un archibīskapa uzturēšanās laikā Limbažos ieradās apkārtējie archibīskapa vasaļi, kuriem Limbažos parasti bija savas mājas un kas te noturēja savus mandāgus un landtāgus un kārtoja citas valsts lietas. Tāpat te ieradās arī zemnieki, kas piegādāja archibīskapam un viņa galmam nepieciešamo labību un kārtoja citas nodevas. 23)

Par Limbažu topografisko seju Viduslaikos nekādu ziņu nav, ja atskaita to, kas jau minēts agrāk par Limbažu pili. Vecākais pilsētas plāns, kāds ir uzglabājies, ir zviedra J. Sweinburga zīmēts 1663. gadā. Tas uzrāda vecā pilsētas mūra vietu (kas bija jau nostiprināts 1516. gadā 24) un atjaunots vairs netika), tirgus vietu, baznīcu, pili, klosteri (franciskāņu observantu), ūdensdzirnavas, pilsētas vārtus etc.

Beidzot vēl piezīmējams, ka Limbažu pilsētai, kā tas Viduslaikos bija vispār parasts, bija savs svētais pilsētas patrons. Par tādu uzskatāms svētais Laurencijs mocekļis, kuŗa attēlu Limbažu pilsēta bija ievietojusi savā zīmogā: gotiskā altāŗa tabernakulā garīdznieka tērpā, turot kreisā rokā grāmatu, bet ar labo atspiežoties uz sava mocekļības simbola — dedzināmām restēm. Pēc reformācijas no pilsētas zīmoga svētā Laurencija tēls pazuda un tika atstātas tikai restes. 25)

Limbažu pilsēta par savu izcelšanos, plašajām un bagātajām izveidošanās iespējām, pārvaldes un tiesiskās jurisdikcijas tiesībām, brīvībām un privilēģijām, un vārdu sakot, par visu savu krāšņo Viduslaiku vēsturi var būt pateicīga Rīgas archibīskapiem. Ejot bojā skaudīgu laikmetu plūsmā Rīgas archibīskapijai, zuda arī Limbažu nozīme, svars un zemes kunga rezidences ciena.

VĒRES

1. J.G. Arndt, 1.c., 343.lp.
2. W.Hupel, 1.c. I, 221.lp.
3. C.Loewis of Menar, Burgenlexicon, 77.lp.
4. Liv. G.U. I 83.nr. 87.lp. Cf.A.Švābe, 1.c., 11.lp.
5. J.Jenšs, 1.c.: "Limbažu pilsētiņa nodibinājās (pastāvēja. Ref.) starp 1318. un 1358.gadu."
6. L.Arbusow: Akten und Rezesse der Livlaendischen Staendetage, Riga, I 58.nr. u. 61.nr.
7. Ibidem 63.nr.
8. Ibidem 86.nr.
9. Liv.U.B. III, 1055.nr.
10. Akten u. Rezesse I 88.nr.
11. A.Švābe, 1.c., 13.lp.
12. K.Apinis un L.Arbūzovs, 1.c. 35.un 39.lp.
13. Cf. A.Švābe, 1.c., 12.un 15.lp. Teksts iespiests H.Bruiņingk: Liv. G.U. I 117.nr. 120.lp. Skat. I pielikumu 43. un sek. lpp.
14. Cf. un skat. ibidem.
15. A.Švābe, 1.c., 18.lp.
16. Sekojošos konstatējumos atsauksos uz minētā dokumenta tekstu, kādu esmu pievienojis I pielikumā ar manu iedaļījumu atsevišķos pantos un numerāciju.
17. F.G.V. Bunge: Bartholomaeus Grefenthal's Livlaendische Chronik (Monumenta Livoniae Antiqua, V, Riga u. Leipzig, 1847), 110.lp. Skat. ii pielikumu.
18. A.Švābe, 1.c., 25.lp.
19. L.Arbusow: Livlands Geistlichkeit II, Riga, 277.lp. Amtmann in Lemsal (?) 1439 Gert Dowte; Untervogt in Lemsal 1410 (?) Johann Tabberd.
20. L.Arbusow, 1.c., 277.lp.
21. E.G. v. Bunge: Berth. Grefenthal s Chronik, 110. un 111.lp. Skat. II pielikumu.
22. Ibidem.
23. F.G.v.Bunge: Barth. Grefenthal's Chronik, 1.c.; J.Juškevičs, 1.c., 486. u. 487.lpp.; A.Švābe, 1.c., 27.lp.
24. K.Loewis of Menar: Burgenlexikon, 77.u.78.lp. (pēc Broces krājuma); J.Juškevičs, 1.c., 485.lp. kāds 1795.gada plāns.
25. Baron R.v. Toll u. J.Sachsendahl: Est- und Livlaend. Brieflade IV, Reval 1887., 19.tabula.

VÉRÉS

1. A VÉRÉS...
 2. A VÉRÉS...
 3. A VÉRÉS...
 4. A VÉRÉS...
 5. A VÉRÉS...
 6. A VÉRÉS...
 7. A VÉRÉS...
 8. A VÉRÉS...
 9. A VÉRÉS...
 10. A VÉRÉS...
 11. A VÉRÉS...
 12. A VÉRÉS...
 13. A VÉRÉS...
 14. A VÉRÉS...
 15. A VÉRÉS...
 16. A VÉRÉS...
 17. A VÉRÉS...
 18. A VÉRÉS...
 19. A VÉRÉS...
 20. A VÉRÉS...
 21. A VÉRÉS...
 22. A VÉRÉS...
 23. A VÉRÉS...
 24. A VÉRÉS...
 25. A VÉRÉS...
 26. A VÉRÉS...
 27. A VÉRÉS...
 28. A VÉRÉS...
 29. A VÉRÉS...
 30. A VÉRÉS...

II

LIMBAŽU BAZNĪCAS ORGANIZĀCIJA

Jautājums par Limbažu baznīcas organizāciju vidus laikos ir pats galvenais, ja runājam par Limbažiem kā Rīgas archibīskapu rezidenci. Šis jautājums aptver Limbažu baznīcu, klosteru un klēra vēsturi, kā arī jautājumu par šīs archibīskapa rezidences laicīgās pārvaldes vai administrācijas uzbūvi. Diemžēl, attiecīgie avoti ir ļoti trūcīgi un fragmentāri, kādēļ pilnīgu vēsturisku pārskatu dot nav iespējams. Tomēr arī atrodamās vēsturiskās ziņas zināmu ainu par Limbažu baznīcas organizāciju viduslaikos mums sniedz.

1. LIMBAŽU BAZNĪCAS

Par Limbažu baznīcām viduslaikos vēl līdzšim klājas vēsturiskas neziņas plīvuris. Gan ir bijuši mēģinājumi šai jautājumā ienest kādu lielāku skaidrību, tomēr mums nav ne plašu, nedz pat īsti drošu un noteiktu ziņu par to, kad un kādas baznīcas īsti viduslaikos Limbažos pastāvējušas. Nedaudzās ziņas vēstures avotos vai arī retās piezīmes vēsturiskā literatūrā ļauj šo jautājumu noskaidrot tikai nelielā mērā un arī tad tikai nedroši.

Katrā ziņā jāpieņem, ka līdz ar Limbažu pils rašanos 13. gadu simtenī šai pilī pastāvēja arī pils kapella, kurā notika dievkalpojumi. Kad ap pili sāka veidoties Limbažu pilsēta, tad dabīgi vajadzēja rasties un pastāvēt arī kādai baznīcai jaunās pilsētas un apkārtējo lauku iedzīvotāju vajadzībām. Nekādu ziņu par šo pirmo Limbažu baz-

nīcu mums nav. Jādomā, ka Limbažu baznīca, kas pastāvēja vēlākos laikos un par kuŗu ziņas ir jau no 14. gadu simteņa, būs bijusi pirmā Limbažos uzceltā baznīca, kas radusies līdz ar pilsētas izveidošanos.

Vēstures avotos Limbažu baznīcu atrodam pieminētu pirmo reizi 14. gadu simteņa otrā pusē. Proti, 1371. gadā vai arī īsi pirms tam ir miris Limbažu draudzes un baznīcas rektors Revers vai Reners de Grymine, pēc kuŗa nāves pāvests Gregorijs XI minētajā gadā vakanto baznīcu un draudzi piešķir Tērbatas baznīcas kanoniķim Indriķim Wittenborcham ¹⁾, kuŗš šo benefīciju arī pieņēmis un 1373. gadā – divus gadus vēlāk – ir dokumentēts par Limbažu baznīcas prāvestu. ²⁾

Pēc tam Limbažu baznīca vēstures avotos minēta vairākkārtīgi, bet diemžēl tikai kā vienam vai otram prāvestam vai kanoniķim piešķirta benefīcija vai arī testamentos un legātos, ar kuŗiem izdarīti novēlējumi šai baznīcai tieši vai arī pie tās pastāvošām vikārijām. Pašas baznīcas vēsturei šādas ziņas ir bez nozīmes.

Limbažu baznīcas vēsture pilnībā nav noskaidrojama tuvāku dokumentāru ziņu un vēstures avotu trūkuma dēļ. Vispieņemamākā hipotēze varētu būt sekojoša. Kā jau minēts, neapšaubāmi jāpieņem, ka Limbažos bez archibīskapa pils kapellas ³⁾ jau kopš 14. gadu simteņa, tātad kopš pilsētas izveidošanās, pastāvēja sava baznīca pilsētas un lauku novada iedzīvotāju vajadzībām, jo archibīskapa pils atradās ārpus pilsētas mūriem, un pils kapella nekādā ziņā nevarēja atvietot draudzes baznīcu lielākam iedzīvotāju skaitam. Šī draudzes baznīca laikambūs bijusi veltīta svētajam Laurencijam moceklim, jo svētais Laurencijs bija Limbažu pilsētas patrons.

Dokumenti, kādi mums paglabājušies no viduslaikiem, svētā Laurencija vārdu saista gan tikai ar muižnieka Tiles Hercerades atraitnes Katarinas Orges 1509. gadā Limbažu draudzes baznīcā nodibināto svētā Laurencija un svētā Erasma vikāriju ⁴⁾, bet ne baznīcu, nedz

kapellu ar šādu tituli nepiemin. Neraugoties dokumentu trūkumu, vēsturiskā tradīcija, jau sākot ar 17. gadu simteni, runā par kādu svētā Laurencija baznīcu Limbažos, kas pastāvējusi līdzās Limbažu draudzes vai pilsētas baznīcai. 5) Tas ir pārpratums. Ja Limbažos kāda baznīca svētā Laurencija vārdā tiešām ir pastāvējusi, tad tāda ir bijusi pati Limbažu draudzes baznīca, laikā kopš 14. gadu simteņa līdz tās nodedzināšanai krievu iebrukuma laikā īsi pirms 1582. gada. Kad īsti tā nodedzināta, nav ziņu. Pēc nodedzināšanas šo dievnamu vairs neatjaunoja, bet atstāja sabrukšanai. Par pilsētas un draudzes baznīcu pēc tam kļuva otra Limbažu baznīca, kas bija veltīta svētā apustuļa Bērtuļa godam. 6) Šī otra Limbažu baznīca ir radusies 15. gadu simtenī. Limbaži bija Rīgas archibīskapijas lībiešu gala centrs un archibīskapa rezidence. Šeit apkārtējie archibīskapa vasaļi ikgadus ieradās nodot savas nodevas zemes kungam, šeit tie sapulcējās uz saviem landtāgiem un mantāgiem, šeit tie pa lielākai daļai ieradās un palika visu archibīskapa uzturēšanās laiku no Vastlāvja līdz Vasaras svētkiem. Tādēļ dabīgi saprotama viņu vēlēšanās jau 15. gadu simtenī tikt pašiem pie savas īpašas baznīcas. Šī vasalītes vēlēšanās realizējās ar vasaļa Tīles Hercenrādes un viņa sievas Katarīnas Orges fundāciju šīs vasaļu dzimtas īpašumā Limbažu pilsētas lauku novadā tuvu pie pilsētas, bet ārpus tās mūrēm. 7)

Pēc svētā Laurencija baznīcas nodibināšanas šī līdzšinējā Limbažu novada vasalītes baznīca kļuva par Limbažu pilsētas draudzes baznīcu. Vēlāk, proti 16. gadu simtenī, tā palika laikam arī par iecirkņa (Krichspielskirche) baznīcu, lai gan šis jautājums ir neskaidrs un nav tik viegli noskaidrojams: iecirkņa baznīca (modernā valodā – dekanāta baznīca) pēc tikpat nedrošām ziņām bijusi arī Umurgas baznīca, un nav pieņemams, ka vienā baznīcas iecirknī būtu atradušās divas iecirkņa baznīcas. 8) Par svētā Bērtuļa baznīcu pašu ziņas ir uzglabājušās vēl tikai no 17. gadu simteņa, kad šis dievnams jau ilgi atradās luterāņu rokās. 9)

Kā atsevišķi dokumenti rāda un kā tas vispār viduslaikos bija parsts, pie Limbažu baznīcas pastāvēja vairākas vikārijas un altārijas, no kuŗām dažas uzturēja viduslaiku pilsētās raksturīgie pilsoņu sabiedriskie institūti – amatu brālības vai ģildes un tirgotāju savienības vai cunftes. Par šādām brālībām Limbažos nav tikpat kā nekādu ziņu, lai gan tādas neapšaubāmi pastāvēja un neapšaubāmi arī uzturēja pilsētas draudzes baznīcā savas vikārijas un altārus. Bez tam vikārijas un dvēseļu rekviemus draudzes baznīcā nodibināja un uzturēja ar kādu lielāku legātu vai testamenta novēlējumu privātas personas, sevišķi atrodoties uz nāves gultas.

Limbažu draudzes baznīcā viduslaikos konstatējamas šādas vikārijas un altārijas vai rekviemi: svētās Annas altāris un vikārija 10), svētā Laurencija un Erasma altāris un vikārija 11), svēto (Kristus) Miesu altāris un vikārija 12), kā arī kāds mirušo "rekviems". 13) Protams, tie nav visi, bet par citiem nekādas ziņas mums nav saglabājušās.

VĒRES

1. "Gregorius (XI) episcopus venerabili fratri... episcopo Tarbatensi salutem et apostolicam benedictionem. Ut Henrico Wittenborch perpetuo beneficiato in ecclesia Tarbatensi parochialem ecclesiam de Lemezele Rigensis diocesis vacantem per obitum Reveri (Reneri?) de Grymine eiusdem rectoris conferri curet. Dat. Avinione, II non. Novembris (1371.gada 4.novembrī), pontificatus nostri anno primo." - pēc Gregorija oriģinālregesta, iespiests A.Theiner: Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae, Romae, 1860, I nr. 904., 670.lp.; Liv. U.B. VI Reg. 1286 a, 65.lp. Cf. L.Arbusow: Livl. Geistl. I, 57.
2. Rīgas archibīskapa vasaļa Indriķa Tīzenhauzena kvitācijas raksts Rīgas dombaznīcas prāvestam Jānim Sintenam 1373.g. 28. aprīlī (?): "...hern Hinnikes Wittenborch, eins domheren van Darpte und kercheren van Lemeselle..." - pēc t.s. Leišu metrikas bij. ķeizariiskā senāta archīvā Pēterpilī (tagad Varšavas Galvenajā archīvā), iespiests Liv. U.B. III Nr.1089., 279.sleja un Reg. 1293., 89.lp. Cf. Bunge: Brieflade, Ehst- u.Livl. I Nr.58; L.Arbusow; Livl. Geistl. I 189.lp.

3. Pils kapellas pastāvēšana nav apšaubāma, kaut arī dokumentāru ziņu par to nav. Cf. N. Buša piezīmi H-v. Bruiningk: Livl. G.U. I 4. piez. pie Nr. 652., 613.lp.
4. Tyles Hertzeradena atraitnes Katarinas Orges testaments, izgatavots Hapsalā 1509.gada 20.februārī, runā par jaunas vikārijas nodibināšanu Limbažu draudzes baznīcā "alsz sunte Laurentii und Erasmi", nemiņot šīs baznīcas titulu. Vikārijas pastāvēšanai muižniece piešķir 1.5 arķlu zemes no savas 9 arķlus lielās Umurgas muižas (Ubbenorgen), no kā šai vikārijai ikgadus izmaksājama 9 markas liela rente. H.v. Bruiningk: Liv. G.U. I 610.lp. 2.piezīme pie 652.nr.
5. Pamatā tam laikam kāda piezīmes lapa, kas uzskaita baznīcas Limbažu novadā un kas, pēc rokraksta spriežot, rakstīta 17.g.simtenī (atrodas Valsts archīvā Rīgā, bij. Bruņniecības archiva fondā starp speciālaktīm par Limbažiem, bez signatūras). Te pieminēta Limbazos svētā Laurencija kapella-Sacellum divi Laurentii-atsķirībā no Limbažu pilsētas baznīcas. Šī sacellum divi Laurentii esot Katarinas Orges viņas pašas īpašumā uzceltā baznīca. Šeit ir acīmredzams parpratums. Katarinas Orges fundācija, kas nes svētā Laurencija vārdu, nebija baznīca vai kapella, bet tikai vikārija Limbažu draudzes baznīcā. Spriežot pēc dokumentiem un vēsturiskās tradīcijas, Katarīna Orge Limbažu novadā kādu baznīcu tiešām ir par saviem līdzekļiem uzcēlusi, kam vēlākie pētnieki piešķir gan svētā Laurencija, gan svētās Katrīnas tituli. Par tādu īstenībā uzskatāma vēlāka svētā Bērtuļa baznīca, lai gan visā šai jautājumā dokumentāru ziņu trūkuma dēļ, pastāv liela neskaidrība.
6. Kā dievnams saucies sākumā, nav zināms. Pirmo reizi šo nosaukumu atrodam tikai 1624.gada Vidzemes revīzijā. Jādoma, ka svētā Bērtuļa tituls pastāvējis jau sākumā.
7. Pirmo reiz šis dievnams nosaukts vārdā 1624.gada Vidzemes revīzijā (Valsts archīvā Rīgā, Ms. 253, fol. 169a): "Lemsell. Von der Kirchen. bey dem Hause Lemsall... noch ist eine Kirche bey dem Stedtlein, nicht sunderlich gebauet, heist zu St. Bartelmeus Kirchen..." Līdzīgi arī 1630. un vēlāko gadu arķlu revīzijas (turpat). Tuvāku ziņu par pašu T.Hercenrādes un K. Orges fundāciju nav. Pats fundācijas fakts secināms tikai no 17.un 18. gadu simteņa strīdus starp apkārtnes muižniecību un Rīgas pilsētu par šīs baznīcas patronāta tiesībām (Pocesa dokumenti Valsts un Rīgas pilsētas archīvos Rīgā).
8. Tuvāk par šo jautājumu N.Buša piezīme H.v. Bruiningk: Liv. G.U. I 612.lappuse 4.piezīme pie Nr.652.
9. Bez jau minētajām Vidzemes arķlu revīziju ziņām tuvāki baznīcas apraksti atrodami 1630.gada Vidzemes un Rīgas superintendenta H. Samsona ziņojumā par Vidzemes baznīcām zviedru karalim (Stokholmas valsts archīvā, Livonica Ms.176), kas iespiests Baltische Montschrift 1904., Nr.57., 457.lp.; Heines rakstā laikraksta Der Katholik, 1904/05.gadā: (Heine,W.), Hagiologisches aus Alt-Livland. Diemžēl visas šīs ziņas sniedz ļoti maz par svētā Bērtuļa baznīcu viduslaikos. Tikai tik daudz konstatējams, ka tā bijusi ar vienu torni, celta no koka no luterāņu laikā atradusies ļoti bēdīgā stāvoklī, pat bez logiem un jumta. Cf.H.Hagemeister,

- 1.c., I, 157.lp. Zviedru laikos, kad Vidzemē iestājās mierīgāki apstākļi, viņu valdīšanas pēdējos 50 gados (1660-1710) sākās Vidzemes baznīcu atjaunosana. Arī Limbazu svētā Bertuļa baznīca tika atjaunota, to gandrīz uzcelot par jaunu no mūra ap 1679/80.gadu. Šai parbuve dievnamam pilnīgi pazaudeja savu viduslaicīgo seju. Ja var ticēt kādam baznīcas sanskata zīmējumam kādā 1647.gada Limbazu novada kartē, kas atrodas Rīgas pils. archīva, tad svētā Bertuļa baznīca attēlota ar trim augstiem taisnstūra logiem, stavu jumtu, vienu taisnstūra torni, kam galā piramidveidīgs noslēgums un krusts, un apsidu, kurā ved durvis un redzams viens logs. Ap baznīcu koka zogs, pret ieeju izbūvēti vārti. Tāda varētu būt bijusi šī baznīca pirms pārbūves. Minētas kartes fotografisks palielināts fragments atrodams P.Kampe: Baznīcu celtniecība Vidzemē zviedru valdības pēdējos 50 gados (Latvijas Universitātes raksti, Arhitektūras fak. serijs II 2), Rīga, 1937., 147.lp.
10. Liv. G.U. I 322. nr. 298.lp.: Rīgas arhibīskapa vasālis un manrichters Hanss Rozens apliecina kādas Margrietas f.d. Ludes novēlējumu šai vikārijai 1446.g.
Ibidem I 408.nr. 367.lp.: Juris Orges iekļilā sv. Annas vikārijai Limbazu draudzes baznīcā par labu 2 saimniecības.
Ibidem I 421.nr. 380.lp.: Arhibīskaps Silvestrs apstiprina kāda dārza pirkumu sv. Annas vikārijas vajadzībam.
11. Skat. 24.lp. 1.piezīmi.
12. Liv. G.U. I 658.nr. II 610.lp.: Catarina sel. Tylene von Hertzeraden atraitne ar testamentu novēl dem hilligen licham to Lemsell 50 markas.
13. Bruiningk, H.v.: Messe und kanonisches Stundengebet nach dem Brauche der Rigaschen Kirche im Mittelalter, (Mitteilungen der Geschichte u. Altertumskunde) Bd. XIX, I, 59.lp. Interesanti, ka šeit pieminētajam privātajam rakstam ir pat savs speciāls zīmogs. Senraksta teksts ibidem I, 270.lp.

2. KLOSTERI

Tā kā Limbaži bija viena no galvenajām Rīgas archibīskapa rezidencēm, kur archibīskaps, kā jau minēts, normālos miera laikos uzturējās kopā ar savu garīgo un laicīgo galmu apmēram trešdaļu gada, tad skaidrs, ka Rīgas archibīskapi piegriezta lielu vērību šīs pilsētas un visa apkārtējā novada garīgās dzīves izkopšanai. Archibīskapijas vēstures sākuma un vidus posmā šo darbu traucēja cīņas un kara darbība ar Vācu ordeni, kā arī biežā un reizēm ļoti ilgā prombūtne no savas archibīskapijas un uzturēšanās pāvesta un Vakareiropas valdniekugalmos, kur archibīskaps bija spiests meklēt aizstāvību. Šīm cīņām norimstot un atgūstot iespēju domāt vairāk par savu archidiēcēzi un tās reliģisko dzīvi, Rīgas archibīskapi pūlējās savā archibīskapijā un līdz ar to arī savā Limbažu rezidencē piegriezt lielāku vērību un vairāk rūpēties par ticīgo garīgās dzīves padziļināšanu. Šai nolūkā 15. gadu simteņa otrā pusē Limbažos nodibināja franciskāņu observantu klosteri un augustiniešu jaunavu klosteri, bet ap gadu simteņa maiņu arī augustiniešu regulāro kanoniķu jeb koŗkungu konventu.

a. OBSERVANTU KLOSTERIS

Franciskāņu observantu klosteŗa nodibināšana Limbažos vedama jo ciešā sakarā ar šī ordeņa reformas – tā sauktās observances ievēšanu Rīgas franciskāņu minorītu klosterī archibīskapa Silvestra Stodevešera (1448 – 1479) laikā vispār. Šo sava laika spējo franciskāņu ordeņa reformas kustību archibīskaps Silvestrs bija mācījies pazīt un novērtēt jau savos ārzemju ceļojumos. Rīgas franciskāņu minorītu klosterī 14. gadu simteņa otrā pusē un

15. gadu simteņa sākumā, acīmredzot, bija mazinājusies stingrā klostera disciplīna. Tas šai laikā bija vērojams franciskāņu klosteros vispār, un tas arī bija par iemeslu visai observances reformai. Pāvesta Pija II uzdevumā archibīskaps Silvestrs, kā domājams, 1462. gadā izdarīja Rīgas minorītu klostera vizitāciju, par kuŗas rezultātiem sniedza pāvestam ziņojumu, piemetinot, ka Rīgas franciskāņu klosterī būtu izvedama reforma observances garā. 1) Pāvests Pijis II, pazīstams vēsturē kā liels observances labvēlis un veicinātājs, savā atbildes bullā "Inter alia" 1463. gada 1. februārī uzdeva Rīgas archibīskapam ievest Rīgas franciskāņu minorītu klosterī observanci. 2) Archibīskaps nevilcinājās, un jau 1463. gada jūlijā Rīgā no Libekas ieradās observanti 3), kas šeit ieguva vispārēju cieņu un piekrišanu. Jau ļoti drīz pēc tam tā laika Vācu ordeņa Livonijas mestrs Jānis Mengeda (1450-1469) lūdza pāvestam atļauju dibināt Livonijā vēl citus observantu klosterus. Pāvests Pauls II šo lūgumu ievēroja un 1466. gadā deva atļauju nodibināt Livonijā trīs jaunus observantu klosterus: Tērbatā, Vilandē un Limbažos. 4)

Limbažu observantu klostera īstais dibināšanas laiks, klostera ēkas celšanas gads un personu introdukcijas dati nav zināmi, bet tie liekami drīz pēc 1466. gada. Kopā ar pārējiem trim Livonijas observantu klosteriem tas ietilpa Livonijas observantu kustodijā, kuŗa pirmo reizi minēta dokumentos Saksijas observantu provinces kapitulā Cellē 1472. gada 14. augustā. Pēc šī kapitula tabulām redzams, ka toreiz starp citu amatā apstiprināts arī "Guardianus Lemselensis, viceguardianus et magister noviciorum," nenosaucot viņu vārdus. 5) Tātad, šie amati un līdz ar to Limbažu klosteris pastāvējis jau kādus gadus agrāk, un – kā rāda novīciju magistra apstiprināšana – klosterī šai laikā jau atradās lielāks mūsu skaits. Par šī klostera personālo sastāvu visā tā simts gadu pastāvēšanas laikā nav nekādu ziņu, jo nav uzglabājies neviens pats vārds. 6)

Par Limbažu observantu darbību visā klosterā pastāvēšanas laikā vēstures avoti sniedz ļoti trūcīgas un netiešas ziņas. Ka observantu darbība Rīgā un Limbažos bijusi sekmīga, secināms no tā, ka īsi priekš gadu simteņa maiņas Rīgas archibīskaps Miķelis Hildebrands (1484-1509) nodibināja vēl jaunus observantu klosterus savā otrā rezidencē Koknesē un Kurzemes bīskapijas domkapitula rezidencē Aizputē. ⁷⁾

Droši sakāms, ka nedaudzās vispārēja rakstura avotu liecības par Livonijas observantu darbību un panākumiem "und der unteutschen willen", tas ir starp latviešu zemniekiem un pilsētniekiem, zīmējas arī uz Limbažu klosteri. Par šo darbību jau piemin pāvests Siksts IV (pirms ievēlēšanas par pāvestu franciskāņu ordeņa ģenerālis) savā 1475. gada 20. jūnija bullā "Ad uberes fructus" dotā Livonijas observantu kustijai: "... ut illius (terrae Livoniae. Ref.) populū... in fide catholica plenius instrueretis..., vos per predicationes vestras apud illos profecistis vesterque odor bonae usque in Russiam ... repersus dinoscitur..." ⁸⁾ Tāpat arī Rīgas archibīskaps Miķelis Hildebrands savā 1500. gada 28. septembra senrakstā Vācu ordeņa virsmestram Frīdriham slavē Livonijas franciskāņus, ka tie "multum fructum in vinea Domini Sabaoth protulerunt et dietim agunt, maxime in civitate Rigensi et alibi (in Lemsalia etc. Ref.), circa eciam populū rusticalem. ⁹⁾

Tieša un ļoti svarīga liecība šai ziņā ir Valmieras 1543. gada landtāga lēmums par Limbažu un pārējo franciskāņu klosteru paturēšanu Livonijā arī pēc reformācijas pieņemšanas. Proti, kad Livonijā ieviesās reformācija un jaunās hairēsijas piekritēji sāka savu cīņu pret Katoļu baznīcu, tās kultu un institūtiem, tie pirmā kārtā uzbruka un vērsās pret klosteriem. Rīgā klosteru grautiņi un mūku – arī Rīgas observantu – izraidīšana no pilsētas notika 1524. gadā. ¹⁰⁾ Turpretī pārējie observantu klosteri Livonijā, starp tiem arī Limbažu klosteris, pastāvēja vēl vairākus gadu desmitus. Vidzemes

muižniecība, kas savās rokās turēja jau tai laikā varu un bija jau kļuvusi luteriska, nevien atstāja neskartus franciskāņu klosterus Livonijā ārpus Rīgas, bet pat nolēma ņemt tos savā aizsardzībā, pamatojot šo paradoksālo rīcību ar to, ka franciskāņi ar savu darbību "nevācu", - tas ir latviešu starpā esot nepieciešami tautas mācīšanai kristīgajā ticībā: "Ņemt savā aizsardzībā mūku klosterus, jo tie ir neaizstājami nevācu dēļ, lai tos mācītu kristīgajā ticībā." 11)

Droši pieņemams, ka uz Limbažiem un pārējiem Livonijas franciskāņu klosteriem pēc pazīšanas devās lielākā daļa franciskāņu mūku nevien no Rīgas, bet arī no Prūsijas franciskāņu klosteriem. Ar to varētu izskaidrot to faktu, ka vēl vairākus gadu desmitus pēc reformācijas ieviešanas šais klosteros bija ievērojams mūsu skaits, lai gan jau sen vairs neuzņēma jaunus novīcijus. Limbažu klosterā pastāvēšanu vēl ilgi pēc reformācijas ieviešanas apliecina arī tas fakts, ka šai laikā klosteris saņēma vairākus novēlējumus. 12) Vispār dažādie testamenti, legāti un cita veida novēlējumi, kas ir dokumentēti senrakstos un attiecas uz Limbažu klosteri, ir gandrīz vienīgās dokumentārās ziņas par "baskāju mūku klosteri" un tā pastāvēšanu pēcreformācijas laikā.

Par Limbažu observantu klosterā galu vēstures avoti mums nekādas tuvākas ziņas nesniedz. Klosteris pēc 1547. gada vairs nav pieminēts. Pēc ordeņa chronoloģijas tas kopā ar pārējiem vēl atlikušajiem Livonijas franciskāņu klosteriem gājis bojā 1558. gadā 13), kad Livonijā iebruka moskovītu karapulki, kas šai gadā ieņēma, izlaupīja un nodedzināja arī Limbažus. Šai gadā arī Limbažu klosteris tātad beidza pastāvēt. 14)

b. AUGUSTĪNIEŠU

JAUNAVU KLOSTERIS

Īsi priekš 1500. gada Limbažos tiek nodibināts augu-
tīniešu svētās Annas jaunavu klosteris vai konvents. Dibināšana notikusi pēc 1477. gada; pirmo reizi klosteris dokumentos pieminēts tikai 1496. gadā un nosaukts "jungfern kloster tho s. Annen"¹⁵⁾, bet 1500. gadā – par svētā Augustīna ordeņa jauno klosteri, tāpat 1503. gadā.¹⁶⁾

Cik spriežams pēc dokumentiem, tad šī Limbažu augu-
tīniešu jaunavu klosterī fundācija nākusi no Rēveles¹⁷⁾ kautgan Rēveles svētā Augustīna rēgulas sieviešu klosterī tolaik pastāvēja citāda iekšējā iekārta (svētās Brigītas dubultklosteris). Literātūrā sastopamie norādījumi par kādu cisterciešu jaunavu klosteri šai pašā laikā Limbažos ir pārpratums.¹⁸⁾ Augustīniešu jaunavu klosteris bija Limbažos vienīgais sieviešu klosteris. Par personālo sastāvu ziņu maz. Kādās piecās vietās dokumenti piemin klosterī priorisu vai "de moder" un pāris vietās pašas mūķenes, bet vārdus pieved tikai divos gadījumos.¹⁹⁾ 1514. gadā par klosterī garīgo tēvu minēts Nikolajs Ramms.²⁰⁾ Tuvāku ziņu par klosterī darbību un pastāvēšanas ilgumu nav. Jādōmā, ka tas beidza pastāvēt līdz ar reformācijas ieviešanos.

c. AUGUSTĪNIEŠU VĪRIEŠU KONVENTS

Nav nekādu citu tuvāku ziņu, kā tikai viens dokuments, no kuŗa secināms, ka ap 1500. gadu Limbažos neapšaubāmi pastāvējis nesen nodibināts augu-
tīniešu vīriešu klosteris.²¹⁾

21. Liv.U.B. II,I 894.nr. Cf.L.Arbusow: Livl.Geistl.II 257.lp.

VĒRES

1. Archibīskaps Silvestrs no observantiem sagaidīja daudz laba nevien savas rchidiecēzes ticīgo garīgās dzīves pacelšanā, bet arī schizmatiku atgriešanā: "...dum horum notissima virtute, continuis predicationibus et exemplari vita Schismatici, Rutheni ceterique infideles Livonie principatui vicini ad ovile domesticum et fidem orthodoxam commodius possent reduci..." Wadding, Lucas: Annales Minorum, Romae, 1731, XIII Nr.322. citēju pēc L.Lemmens: Die Franziskanerkustodie Livland und Preussen, Nr. 104., 89.lp.
2. Liv. U.B. XII Nr.180.; L.Lemmens: Franziskanerkustodie Nr.105., 89. un 90.lpp. Cf. ibidem 6 un 20.lpp.
3. Rīgas rātes vēstule Libekas rātei 1463.gada 26.jūlijā Liv. U.B. XII Nr.212. Cf. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 7., 20.un 90.lpp.
4. Mestra lūgums pāvestam nav uzglabājies. To atzīmē L. Wadding: Annales Minorum XIII, Nr.390: "Orante Joanne magistro fratrum ordinis beatae Mariae Teutonicorum per Livoniam." Cf. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 20. lp. Tāpat nav uzglabājusies arī pāvesta Paula II bulla, nedz šī pāvesta reģistrs, vienīgi reģistra katalogs, kurā (Anni II, tom.16., fol.6.) sekojoss ieraksts: "Livonien. Joannes Magister Fratrum Ordinis Beatae Mariae Theutonicorum per Livoniam: Licentia aedificandi tres domos pro usu et habitatione dictorum fratrum. Ad perpetuum." Cf. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 7.un 90.lpp.
5. L.Lemmens: Eine Kapiteltafel aus dem 1472 (Jahrbuch der saechsischen Franziskanerprovinz vom Hl. Kreuze 1907.), 2. un 10.lpp. (cit. pēc Lemmens: Franziskanerkustodie, 91.lp.). Cf. L.Arbusow: Livlands Geistlichkeit II, 286. lp.
6. Cf. L.Arbusow: Livlands Geistlichkeit I, 261.lp. un II, 286.lp.- Tukšs un nepamatots ir J.Juskeviča apgalvojums raksta Limbaži (Izgl.Min.Mēnešr. 1929., Nr.5/6., 488. lp.): "No Limbažu... klosteru garīdzniekiem un iemītniekiem katoļu laikā mums ir uzglabājusies daudz vārdutās nav attiecināms ne uz Limbažu observantiem, nedz auguštīniešiem; arī auguštīniešu jaunavu klosterā personālais sastāvs vēsturei pazīstams tikai ar 4 mūķeņu un 1 garīgā tēva vārdiem.
7. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 22 lp.
8. Register Sixti IV, Series Lateranensis, tomus 754, fol. 121. Skat. L.Wadding: Annales Minorum XIV, Nr.554.(cit. pēc L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 35.lp. un Nr. 111., 91.lp.)

9. Liv. U.B. XII Nr.1044. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, Nr.134., 90.un sek.lpp. Cf. ibidem 35.lp.
10. L.Arbusow: Die Einfuehrung der Reformation in Liv-, Est- und Kurland, Riga 1919.u. Leipzig, 1921., 290. un sek. lpp. Cf. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 51. u. sek. lpp.
11. H.v. Bruiningk: Franziskanerkloester zu Lemsal und Kokenhusen (Sitzungsberichte d. Ges. f. Gesch. u. Altertumsk. d. Ostseepro. Russl. 1905.), 32.lp. Cf. L.Lemmens: Franziskanerkustodie, Nr. 341, 134.lp.
12. Tā Liv. G.U. II 923.nr. 590.lp.: Rīgas archibīskapa vavalis Hanss Koskulls 1542.gada 19.decembrī savā testamentā nosaka, ka viņa mirstīgās atliekas apbedītu "bakāju klosterī Limbazos" pēc kristīgā veida, kārtības un ceremonijām, par ko novēl klosterim daļu no sava īpašuma. Cf. Bruiningk, H.v.: Franziskanerkloester, 1.c. 1-4, 18; L.Lemmens: Franziskanerkustodie, 54.lp. Nr. 340., 134.lp. Tāpat atstāj savu noveļējumu un vēlas, lai apbedītu Limbazu franciskāņu klosterī (im graven monicken kloster tho Lemsell) 1547.gada 12.martā, agrākais Straupes muižkungs Rēzes muižas valdītājs Jānis Albedils: Bruiningk, Ibidem; L.Lemmens, Ibidem 54.lp., Nr.344, 135.lp. un A.Švābe: Vidzemes tiesību vēstures avoti 1336-1551., Rīgā, 1941., Nr.213., 330.lp.
13. "Eandem fertilitatem subiisse anno 1558 reperti sunt conventus quotquot per Livoniam fuerunt reliqui." Sk. Chronologia almae provinciae Saxoniae S.Crucis, compilata ex Superiorum mandato anno 1746, fol. 24. Cf. L. Lemmens: Franziskanerkustodie, 54.lp.
14. "... Kann es demnach als erwiesen gelten, dass das Kloster zu Lemsal im Jahre 1547... bestanden hat, so ist es ferner wahrscheinlich, dass allerest 1558 beginnende russische Invasion ihm den Untergang bereitet haben wird." Bruiningk, H.v.: Franziskanerkloester, 5.lp.
15. Bruiningk, H.v.: Messe und kanonisches Stundengebet, I, 38.lp. L.Arbusow: Livl. Geistlichkeit II, 279.lp.
16. Liv. G.U. I 613.lp. piezīme pie 652,nr.; Liv. U.B. II, I Nr. 894; II, II Nr.545.
17. Liv. U.B. II, III Nr.42: "eine revaler Stiftung von 300 Mark tho der nyen ereccien und upbuvynge des junkfruwen klostere bii Lemsal." Arī kāda klostera priorisa bijusi no Rēveles un 1516.gada 21.maijā archibīskaps Jaspers Linde atļāvis šī klostera priorisai vākt dāvanas Rēvelē. Cf. L.Arbusow: Livl. Geistl. II 279.lp.
18. Jahrbuch fuer Genealogie 1901, Riga, 56.lp. un L. Arbusow: Livl. Geistl. I 259.lp. Cf.L.Arbusow, ibidem II 279.lp. 2.piezīme, kur kļūda izlabota.
19. L.Arbusow: Livl. Geistlichkeit II 279.lp.
20. Ibidem.

3. LIMBAŽU GARĪDZNIECĪBA VIDUSLAIKOS

Ja runājam par Limbažiem kā Rīgas archibīskapu rezidenci viduslaikos, tad nevar pāriet garām jautājumam par Limbažu garīdzniecību un tās sastāvu viduslaikos. Tāpat kā citos jautājumos, arī šai ziņā vēstures avoti ir ļoti trūcīgi un nesniedz daudz. Par Limbažu draudzes vadītājiem un garīgās dzīves kopējiem, kas viduslaikos darbojušies šai pilsētā vai tās apkārtnē, pirmās ziņas ir tikai kopš 14. gadu simteņa otrās puses.

Visi Limbažos darbojušies garīdznieki, kādi mums zināmi, chronoloģiskā kārtībā ir sekojoši:

1371. Renerus vai Reverus de Grymine (+1371. gadā vai īsi priekš tam; minēts kā rector parochus Limbažu draudzes baznīcā. ¹⁾

1371. 1373. Heinricus (arī Hinnike) von Wittenborch, 1361. gadā Tērbatas baznīcas kanoniķis, 1371. gada 4. novembrī kā beneficiatus Tarbatensis ecclesiae ar sevišķu pāvesta atļauju saņem arī Limbažu prāvesta amatu. 1373. gadā Tērbatas kanoniķis un Limbažu prāvests. ²⁾

1383. Johannes Crumwater, 1361. gadā Rīgā notarius publicus, clericus dioceseos Warmiensis, 1383. gadā canonicus Osiliensis ecclesiae et rector ecclesiae Lemsaliensis. 1385. gadā canonicus Tarbatensis et Osiliensis ecclesiarum. 1388. gadā canonicus Tarbatensis ecclesiae. ³⁾

1388. Johannes Mulert, 1388. gada maijā Kirchherr zu Lemsal. ⁴⁾

(1399) Johannes de Molendino, parrochus ecclesiae Lemsaliensis, canonicus Tarbatensis. ⁵⁾

(1399?) priekš 1417. Johannes Puster, canonicus, in Lemsal. 6)

1400. Johannes Scutte, 1400. gadā providēts par Limbažu prāvestu, Tērbatas kanoniķis. 6)

1404? 1405. Vromoldus Brackel, canonicus Tarbatensis ecclesiae, provisus parochus Lemseliensis ecclesiae. 6)

1410. Matthias Auditen, (Matyas Andicen?) Dievmātes ģildes vikārs Limbažos. 7)

1417. 1419? Johannes Fabri. 1417. gadā vai agrāk pēc Limbažu prāvesta Jāņa Pustera aiziešanas uz Rīgu par kanoniķi ieņem viņa vietu Limbažos. 8)

1419. Hinricus de Beke. Clericus Revaliensis, 1419. gadā Mantujā, Itālijā, saņem no pāvesta Māriņa V kā benefīciju parrochiale ecclesiam Lemseliensem, kas esot vakanta pēc Jāņa Pustera uzņemšanas Rīgas domkapitulā un ko okupējis Johannes Fabri. 1419. rudenī Florencē saņem pāvesta provīziju Rēveles baznīcas dekāna amatam, bacalaeus in artibus. + 1429. gadā kā Rēveles baznīcas dekāns. 9)

1425. Laurentius Langhe. 1425. gadā presbyter in Lemsal. 10)

1425. Marcus Stormehobill. 1425. gadā presbyter in Lemsal. 1439. un 1442. gadā perpetuus vicarius ecclesiae Rigensis. 11)

1425. 1426. Jacobus Gronow. Clericus in Lemsal, piederīgs Mindenes diecēzei. 1426. presbyter Rigensis, Rīgas archibīskapa sūtnis pie ķeizara Sigismunda. 12)

1472. Johann von Anen. 1472. Vikārs Limbažos. 13)

... 1501. Hertmannus Wrede. 1501. vikārs Limbažos. 14)

1510. 1520. Bartholomaeus Moller. 1510. gada 23. jūnijā Limbažu prāvests. Saņem vikāriju Umurgas baznīcā pie svētā Nikolaja altāra. 1520. gada maijā Limbažu draudzes baznīcā rekviema pārvaldītājs un vikārs. 15)

1520. Hinricus Herken. 1520. gada maijā kopā ar iepriekšējo rekviema pārvaldītāju un vikāru Limbažu draudzes baznīcā. 16)

1520. 1531. Jasper Korff. 1520. gada maijā Kirchherr zu Lemsal. 1531. 1547. Kirchherr zu Ronneburg. 17)

1537. Johannes Schulteti, Limbažu prāvests. 18)

1546. Simon Wanradt, predikants Limbažos (protestants?). 19)

Vairāk ziņu par Limbažu klēru nav. Kā redzams, Limbažu prāvests gandrīz vienmēr bija kāds no augstākiem garīdzniekiem, parasti kanoniķis, kaut gan domkapitula prebenda Limbažu prāvesta vieta nekad nebija. 20)

VĒRES

1. Visos sekojošos uzrādījumos cf. L.Arbusow: Livl.Geistl. I 253. un II 268.lp. un to pašu darbu ar ALG atzīmētā vietā.- Liv.U.B. VI Reg. 1286 a; ALG I 57.lp.
2. Liv. U.B. VI Reg. 1286 a; III Nr.1089; ALG I 189.
3. Liv. U.B. III Nr. 1190, 1218, 1224; ALG I 98; II 114.
4. Liv. U.B. III Nr. 1255; ALG I 121.
5. ALG II 268.
6. ALG II 268.
7. ALG I 7.
8. ALG II 50.
9. ALG I 13.
10. Liv. U.B. VII 343. nr.; ALG I 102.
11. Liv. U.B. VII 343. nr.; IX 423. u. 838.nr.; ALG I 166.
12. Liv. U.B. VII 343. u. 405. nr.; ALG I 57.
13. ALG I 194.
14. Liv. U.B. II, 2 Nr. 137.; ALG I 244.
15. Liv. U.B. II, 3 Nr. 839.; ALG I 118; II 142.
16. ALG I 69; II 83.
17. ALG I 95; II 273.
18. ALG II 268.
19. ALG II 268.
20. A.Dellerts: Rīgas domkapitula satversme viduslaikos. Rīgā, 1936 (manuskripts).
21. Liv. U.B. II, I 894. nr. Cf. L.Arbusow: Livl.Geistl. II 257.lp.

NOBEIGUMA VĀRDS

Esam izsekojuši visām mūsu laiku vēsturniekam pieejamām ziņām, kādas uzglabājušās vēstures dokumentos par Limbažiem kā Rīgas archibīskapu rezidenci viduslaikos. Šo ziņu, diemžēl, nav daudz, un tās sniedz tikai ļoti vispārēju ainu par šo viduslaikos Livonijas baznīcas, valsts un militārā dzīvē ļoti svarīgo un nozīmīgo Rīgas archibīskapu rezidenci ar cienījamām un vecām viduslaiku pilsētas tradīcijām. Rīgas archibīskapu vēsturē, neraugoties uz vēstures avotu nabadzību, Limbažu rezidencei tās nozīmība un svarīgā loma nav atņemama, un vēsturnieka acīs tā vienmēr paliks apvīta ar to spožumu, kādu ap sevi izstaro Rīgas archibīskapu vēsture viduslaikos.

I PIELIKUMS

LIMBAŽU BRĪVĪBAS GRĀMATA PĒC VARŠAVAS GALVENAJĀ ARCHĪVĀ*) GLABĀTĀ

TRANSSUMPTA

A. TEKSTS

1

In Godes Namen, amen.

Dieva vārdā. Āmen.

2

Wytlik sy allen cristenen luden, de nu jegenwordlich
unde tokomende sint,

Lai zināms visiem kristīgiem cilvēkiem, kas dzīvo
tagad un dzīvos nākotnē,

3

dat wy borgermestere, radmanne unde gancze men-
heit der stad to Lemzelle bekennen opembar in des-
ser schrift van unser und unsere nakomelinge wegen,
ka mēs – Limbažu pilsētas birģermeisters, rātes kun-
gi un visa pilsoņu kopa – mūsu un mūsu pēcnācēju
vārdā ar šo rakstu publiski atzīstam:

*) Varšavas galvenajā archīvā (agrāk Maskavā, Ārlietu min.
archīvā: Leišu metrika, Livonijas aktis, 21.nr.): Coll.
Autogrammatum, Nr. 207, sygnatura 2. Iespiests LGU I,
117.nr. 120. u. sek. lpp. Tulkojums un sadalījums pēc
pantiem mans.

4

dat wy hebben entfanghen unde hebben enen bref,
gancz unde vullenkomen,
ka mēs esam saņēmuši un glabājam veselu un pilnī-
gi nebojātu grāmatu,

5

der us unde der stad gegheven heft unse genedige
vadir unde herre, her Johan van der gnaden Godes
erczebisschop to der Rige,
kādu mums un pilsētai ir devis mūsu žēlīgais tēvs
un kungs Jānis, no Dieva žēlastības Rīgas archibīs-
kapa kungs,

6

de besegelt is met synes unde des capittels to Rige
inghesegelen unde angehenghet met roden sydenen
snoren.

kas ir apzīmogota ar viņa un Rīgas kapitula zīmogiem,
piekārtiem sarkana zīda saitēs.

7

In dem breve steyt beschreven des stades vryheit un-
de rechticheit,

Šai grāmatā aprakstītas pilsētas brīvības un tiesības,

8

de use herre vorghenomet us unde usen nakomelingen
van gnaden gegheven heft unde der stad,

ko mūsu iepriekšminētais kungs žēlīgi piešķīris mums
un mūsu pēcnācējiem, kā arī pilsētai,

9

de he met unseme rade, weten unde vulbort in syme
tafelghude met synes selves koeste begrapen unde
umme mueret heft met des stades muere.

42

ap kuŗu viņš pēc mūsu padoma, piekrišanas un pilnvaras savā galda īpašumā ar saviempaša līdzekļiem pavēlējis aprakt grāvi un uzcelt pilsētas mūri.

10

De selve bref uses herren de ludet van worde to worde aldues:

Šī mūsu kunga grāmata vārdu pa vārdam skan sekojoši:

11

In nomine sancte et individue Trinitatis, amen.

Svētās un nedalāmās Trīsvienības vārdā. Āmen.

12

Permissione divina

Ar Dieva pieļaušanu

13

sancte Rigensis eccledie archiepiscopus Johannes quartus

svētās Rīgas baznīcas archibīskaps Jānis ceturtais

14

ad perpetuam rei memoriam.

mūžīgai šīs lietas pieminēšanai.

15

Wy don wytlik an desser schrift,

Ar šo rakstu mēs darām zināmu,

16

dat wy umme merer beteringhe wille unses erczebisdomes und unsir kerken voerderer beschermenysse

ka mēs, gribēdami darīt vairāk laba mūsu archibīskapijai un veicināt mūsu baznīcas aizsardzību,

43

17

met rade unde met vulbort der erbar herren proves-
tes, dekens unde des ghemeynen capittels unsir ker-
ken to Rige

pēc godājamo mūsu Rīgas baznīcas prāvesta un dekā-
na kunga un visa kapitula padoma un pilnvaras

18

hebben unsen leven, truwen, ghesworen borgheren to
Lemzelle gelaten eyn rum to ener stad,

esam piešķīruši mūsu mīļajiem, uzticīgajiem un zvē-
restu devušajiem pilsoņiem Limbažos vietu pilsētai,

19

de wy bemueret unde bevestet hebben undir unses
selves koeste,

ap kuŗu mēs ar mūsu paŗu līdzekļiem esam likuŗi
uzcelt mūri un to nostiprināt,

20

dar to enes stades marke, der er scheidunghe na be-
schreven steyt.

kā arī pilsētas lauku novadu, kā robežas aprakstītas
tālāk.

21

In der stad vorbenomet late wy en unde ghunnen en
goedelik unde redelik recht

Minētajā pilsētā mēs piešķīram un ievadam dievišķī-
gās un taisnās tiesības

22

unde syk to rychtende na Rigeschem rechte in werlt-
liker achte over hals, over hant, over dat meste und
over dat mynste,

44

un (atļauj) pašiem tiesāt pēc Rīgas tiesībām laicīgās lietās par kaklu, par roku, par daudzumu un par mazumu,

23

beholden uns und unsen nakomelinghen yummer mer de helfte alles gerichtes und anval,

paturēdami mums un mūsu pēcnācējiem uz visiem laikiem pusi no visiem tiesas un mantojuma lietu ienākumiem,

24

alse van verstorven ghude, van broken, van leydeghelde unde des likens,

kā arī no bezmantinieku mantas, soda un leides naudām un svaru nodevām,

25

unde van der marke uns den tegheden to ghevende alles kornes.

tāpat no lauku novada mums nododamo desmito (tiesu) no katras labības.

26

Dat Rigessche recht scholen sy plichten sin to sterkende na rade erer herschop met alle erer macht.

Šīs Rīgas tiesības tiem būs pienākums ievērot pēc savu kungu padoma ar visiem saviem spēkiem.

27

Vortmer ghunnen wy unsen borgeren vorghenomet in der stad to hebbende enen voghet, borgermestere unde radlude,

Tālāk mēs piešķiram mūsu iepriekš minētajiem pilsoņiem tiesības iecelt pilsētā fogtu, birgermeistereu un rātes kungus,

45

28

de uns und unser kerken gesworen sin.

kam būs dot uzticības zvērestu mums un mūsu baznīcai.

29

Vortmer ghunnen wy en to hebbende er radhus

Tālāk mēs piešķiram tiesības uzcelt savu rātes namu

30

unde radklocken

un (tai novietot) rātes zvanu

31

unde stades book, dar er recht unde wonheit unde ansettinghe ynne beschreven stan,

un (ievest) pilsētas grāmatu, kuŗā aprakstītas viņu tiesības, ieradumi un rīkojumi,

32

de redeliken unde met unsen unde met unsir amptludede wetende ghemaket werden und anders nicht,

kas taisnīgi un ne citādi kā ar mūsu un mūsu amata vīru ziņu ir pieņemti,

33

de ok nicht en sin wedder de herschop efte wedder unser kerken vryheit,

un kas arī nav pret (mūsu) kundzību vai pret mūsu baznīcas brīvību,

34

also ok dat wy und unse nakomelinghe willen macht beholden, enen voghet to settende unde to hebbende in der stad na usen willen.

46

kā arī, ka mēs un mūsu pēcnācēji vēlamies paturēt
varu iecelt un paturēt pilsētā (mūsu) fogtu pēc mū-
su gribas.

35

De schal macht hebben, met stades voghede geleyde
to ghevende unde to weygherende

Tam būs vara kopā ar pilsētas fogtu piešķirt vai no-
raidīt leides grāmatas,

36

unde in der stad to rychtende

pilsētā turēt tiesu,

37

unde de helfte alles gerichtes uptoboerende unde ge-
nytes to unsir behoef,

savākt pusi no katras tiesas un labuma mūsu vāja-
dzībām,

38

unde in deme rade boven to syttende

kā arī sēdēt rātes namā

39

unde alle handelinghe mede to wetende unde dar to
sprekende lik den radmannen.

un līdzī zināt un līdzī lemt visās sēdēs ar citiem
rātes kungiem kopā.

40

Vortmer wil wy, wat upsate edir wat ansettinghe ge-
maket edir begrepen werden von den radluden unde
borgheren, dat schal med wetende unde vulbort ge-
schin unses voghedes und anders nicht.

47

Tālāk mēs vēlamies, ka nodokļi vai rīkojumi, ko nospriež vai ir nodomājuši rātes kungi un pilsoņi, iegūtu spēku ne citādi kā ar mūsu fogta ziņu un piekrišanu.

41

Ok so enne wil wy des nicht, hat de meynheit schoele unsen voghet unde den rad in der stad an erer redeliken handelinghe to ruegghe dryven

Tāpat mēs arī nevēlamies, ka pilsoņu kopa atceltu mūsu fogtu vai pilsētas rāti no viņu taisnīgās darbības

42

edir strafen.

vai sodītu.

43

Vortmer so wil wy weter, dat wanne twydracht woerde, ene sake to schedende met rechte, we dat wolde beschelden, de schal dre mark Riges utgheven demerichte unde schal de sake beschelden to Rige,

Tālāk mēs vēlamies darīt zināmu, ka, ja kāds domstarpību gadījumā par kādas lietas taisnīgu izšķiršanu vēlētos lietu pārsūdzēt, tas lai iemaksā trīs Rīgas markas tiesai un lietu pārsūdz Rīgā,

45

so dat nicht en sy wedder us edir use nakomelinghe, bet tā, lai ar to (nebūtu) pret mums vai mūsu pēcnācējiem,

46

wente de borgeren van Rige recht gegheven is van usir kerken.

jo Rīgas pilsoņiem viņu tiesības ir piešķirusi mūsu baznīca.

48

Worden aver mer stede in unsem stychte, so schol-
den use nakomelinghe macht hebben, dat recht to be-
scheldene in der stede eyn wor se wolden.

Bet ja mūsu archibīskapijā būs vairāk pilsētu, tad
mūsu pēcnācējiem būs tiesības iesniegt pārsūdzību
tajā pilsētā, kur viņi to vēlētos.

Vortmer, wente wy van usir kerke weggen met wete-
ne unde vulbort des provestes unde des capittels den
borgeren so dane gnade don, dat wy en laten dat
rum, dat wy bemueret unde bevestet hebben to ener
stad in unseme lande unde tafelghude,

Tālāk mūsu baznīcas labad ar prāvesta un kapitula
ziņu un pilnvaru mēs vēlamies dot pilsoņiem žēlastī-
bu, piešķirot mūsu zemē un galda īpašumā vietu, ap
kuŗu mēs esam uzcēluši mūri un to nostiprinājuši
kā pilsētu,

unde ok de marke,
kā arī lauku novadu,

dar se uns nicht enen peningh umme gegheven heb-
ben,
par ko tie mums nav maksājuši neviena peniņa,

sunder allene uppe den tegheden,
kā vien desmito (tiesu),

dar se bevormals dat vyrendel plegen af toghevende.
kaut gan agrāk tie mēdza dot ceturto (tiesu).

53

Unde dar erer eyn dem anderen in der stad synen
acker van wegen verkopen mach,

Un ja kāds no tiem savu zemes gabalu brīvprātīgi
pilsētā var pārdot citam,

54

edir eme anderen borgeren efte koopmanne buten der
stad,

vai arī citi pilsoņi vai tirgotāji ārpus pilsētas viņam,

55

de den acker selven besitten unde buwen will unde
ok in der stad wonen und alle borger recht unde
plicht don will, gelik den anderen borgeren,

kas gribētu zemes gabalu paturēt sev un to apstrā-
dāt, kā arī dzīvot pilsētā un pildīt visas pilsoņu tie-
sības un pienākumus kā visi citi pilsoņi,

56

so wil wy, dat en yewelik huswoninghe unde hofstede
in der stad schal hebben achtentich vote in de langhe
unde vyrtich vote in de brede.

tad mēs vēlamies, ka ikviena mājas vieta un zemes
gabals pilsētā būtu 80 pēdas garumā un 40 pēdas pla-
tumā.

57

Van der woninghe unde hofstede schal men der her-
schop plichten sin to ghewende alle jar to ener be-
kantsnisse enen verdynk Riges to wort tynse,

No ikvienas mājas vietas un zemes gabala būs pie-
nākums katru gadu dot savam kungam (archibīskapam)
par atkarības zīmi vienu Rīgas vērdu kā gruntsno-
mu,

58

half uppe paschen unde half up sunte Mychils ut to-
ghevende.

50

pusi nododot uz Lieldienām un pusi uz svētā Miķeļa dienu.

59

We ok mer heft to ener hofsteden den achtentich vote lank unde vurtich vote breed, also vele de over schal men dar ane gheven.

Ja kādam (zemes gabals) ir lielāks par 80 pēdām garumā un 40 pēdām platumā, par tik daudz vairāk tam arī jāpiemaksā.

60

Dessen wort tyns schal de rad ut esschen unde to hope samelen van den borgheren unde uns efte unsem voghede upantwerden.

Rātei šo gruntsnomu būs savākt no pilsoņiem un nodot mums vai mūsu fogtam pēc uzaicinājuma un visu kopā.

61

wil ok emand buten der stad hebben grote ryehoeve edir bomgharden, de schal dar so vele van gheven, also ef dat slicht achter were,

Kam ārpus pilsētas ir lielas rijas vai augludārzi, tam par to jādod tik daudz, cik iznāk pēc vienkārša novērtējuma,

62

wente de kerke und unse tafele moghen noch en scholen eres teghedes dar umme nicht entberen.

jo mūsu baznīca un mūsu galds par to ne var, nedz grib atteikties no savas desmitās (tiesas).

63

Aver to mate kolgharden blyven vry by deme tynse eres huses.

51

Bet sakņu dārzi paliek brīvi pie savas mājas nomas.

64

Vortmer, desses wort tynses in der stad unde des
tegeden buten in der marke schal nemand verhelten,
verkopen, versetten edir verpanden, heymelik edir
openbar by synen broeke der herschop to vorvanghe,

Tālāk, šo gruntsnomu pilsētā un desmito (tiesu) lau-
ku novadā ārpus tās neviens nedrīkst ieturēt, pārdot,
apmainīt vai ieķīlāt, ne slepeni, nedz publiski, pie
sava valdījuma zaudēšanas soda,

65

ok en schal des nemand van unsen nakomelinghen
macht hebben, to verkopende edit to verghevende ef-
te to verpandende efte to verlatende buten syne daghe,
de he levet,

tāpat nevienam no mūsu pēcnācējiem nebūs varas pār-
dot vai atdāvināt vai ieķīlāt vai atstāt ārzemēs savā
dzīves laikā,

66

he en do ed met orlove des pauweses unde met vul-
bort des ganczen capittels to Rige.

kā vienīgi ar pāvesta atļauju un visa Rīgas kapitula
pilnvarā.

67

Vortmer wanner unde wo dycke eyn nye herre, eyn
erczbischof to der Rige, ghekoren wert unde van de-
me rechten pawese bestediget is, den schal de stad
to syner tokummest herlyken entfan unde teghen eme
utryden, wan he to lande is unde to Lemzelle komen
wil,

Tālāk, kad un kur vien ir izvēlēts un pareiza pāves-
ta apstiprināts kāds jauns kungs – Rīgas archibīskaps

52

— to viņam ierodoties, pilsētai svinīgi jāsaņem un jā-
izjāj viņam pretī, kad viņš atrodas zemē un vēlas
ierasties Limbažos,

68

unde deme schal de rad antwerden des stades slotel-
le van allen porten der herschop to ener bekantnys-
se,

un rātei jāpasniedz viņam visu pilsētas vārtu atslē-
gas par savas atkarības zīmi no viņa kundzības,

69

wan se de herre van en esschet edir sin vicaries,
dem he syne macht unde wolt bevolen heft,

kad vien to prasa kungs vai viņa vikāri, kuŗiem viņš
nodevis tālāk savu varu un gribu,

70

unde de selve rad unde de gancze menheit dem her-
ren edir dem vicaries van des herren wegen truewe
unde holt to wesende

un tai pašai rātei un visai (pilsoņu) kopai būs būt uz-
ticīgām un padevīgām kungam vai vikāriem kunga
vietā.

71

unde an allen stueken sik to holdende na desses pri-
vilegies utwysinghe,

un visos noteikumos turēties pēc viņa privilēģiju no-
teikumiem,

72

unde scholen besunderen eyn orkuende don, dat se to
der kerken to Rige horen unde to erer herschop hoe-
ren met allem rechte und anders nicht.

un tiem būs ar sevišķu rakstu apliecināt, ka tie pie-

der pie Rīgas baznīcas un ir pakļauti tās virskundzībai ar visām tiesībām un ne citādi.

73

Ok wo dycke eyn nye radman gekoren wert,
Un ja izvēlē kādu jaunu rātes kungu,

74

edir eyn nye borger in der stad entfanghen wert,
vai arī pilsētā uzņem kādu jaunu pilsoni,

75

de schal ok dem herren efte dem vicaries sweren
lik den anderen radmannen unde borgeren, als hir
voere geschreven is.

tiem tāpat būs zvērēt uzticību kungam vai viņa vi-
kāriem līdzīgi citiem rātes kungiem un pilsoņiem, kā
tas šeit priekšā rakstīts.

76

Vortmer welk man in der stad unde marke erve un-
de egendom besitten unde beholden will,

Tālāk, kas pilsētā vai lauku novadā vēlas turēt un
paturēt mantojumu un īpašumu,

77

de schal dar sulven ymne wonen unde schal syk rych-
ten laten met deme selven rechte, dat dar bynnen
der stad is,

tam tāpat tur būs dzīvot un pieņemt tās pašas tiesī-
bas, kādas pastāv šai pilsētā,

78

unde das en buten schal nemand koopslagen noch vey-
linghe hebben, der herschop efte den borgeren to
vorfanghe.

54

un ārpus pilsētas (lauku novadā) nevienam nebūs tirgoties, nedz meklēt peļņu, kas varētu kaitēt savam kungam vai pilsoņiem.

79

Wes wy aver us buten des stades mueren efte bynnen suenderlikes to unsir und unses slotes nut behol den hebben, das en schal syk nemand mede bewerren, sunder unsir amptlude willen.

Bet ko vien mēs ārpus pilsētas mūriem vai iekšpusē esam paturējuši sevišķām mūsu un mūsu pils vajadzībām, to nevienam nebūs iekārot par īpašumu, kā vien ar mūsu amtmaņu piekrišanu.

80

Welk man, dedde burschop wynnet unde wonen will in der stad, de schal desse vorschreven unde naschreven stuecke holden

Kas iegūst pilsoņa tiesības un vēlas dzīvot pilsētā, tam būs ievērot visus priekšrakstus un to papildinājumus

81

unde schal vor unsem vaghede unde dem rade swe ren, dat he uns und unsen nakomelinghen und unsir kerken unde der stad unsem slote truewe will wesen, un būs dot mūsu fogta un rātes priekšā zvērestu, ka tas mums un mūsu pēcnācējiem, kā arī mūsu baznīcai, tāpat pilsētai un mūsu pilij būs uzticīgs,

82

noch unse ergeste nicht to wetende, sunder dat to korende na syner macht.

un nevēlēsies kautko mums par ļaunu, bet raudzīst to novērst visiem saviem spēkiem.

83

Weret ok dat eyn man queme in de stad unde borger

55

woerde unde kyff edir schult hedde butene gemaket,
den kyff unde de schult schal he allene entrychten
buten der stad.

Un ja kāds ierastos pilsētā un paliktu par pilsoni,
bet tam ārpus pilsētas būtu kādas saistības vai pa-
rāds, tad šīs saistības un parādu tam būs nokārtot
ārpus pilsētas.

84

Wedder vuere aver eme kyff bynnen der stad, dar
schal eme de stad to helpen.

Bet ja saistības tam būtu šai pilsētā, tad pilsētai būs
viņam palīdzēt.

85

Vortmer were ok we van borgheren in der stad, de
dy burschop wolde uppseghen,

Tālāk, ja pilsētā atrastos pilsoņi, kas vēlētos atteik-
ties no savas pilsonības,

86

efte verkopen wolde sin erve edir ligghende grunt,
tāpat, kas vēlētos pārdot savu mantojumu vai nekus-
tāmu īpašumu,

87

de schal ed verkopen enem anderen koopmanne efte
borger in der stad, de dar selven ynne wonen will,
na stades rechte, dar ok unsen nakomelinghen edir
kerken neyn prank noch kyff edir verwernysse moe-
ge ave worden, und anders nemande.

tam būs to pārdot ne citādi, kā citam tirgotājam vai
pilsonim pilsētā, kurš tajā vēlas dzīvot pēc pilsētas
tiesībām un nevēlas kļidoties, vai taisīt zaudējumus
mūsu pēcnācējiem vai mūsu baznīcai.

88

He schal ok den koop uplaten unde wytlik don unsem
voghede unde deme ganczen rade,

Tam būs arī pirkumu uzrādīt un par to paziņot mūsu
fogtam un visai rātei,

89

anders schal de koop nene macht hebben,
citādi šim pirkumam nebūs nekāda tiesiska spēka,

90

ok so schal de ghene, de den koop koft, sweren up
der steden, dat he so danen koop nicht wil bringhen
in gestliker lude hant,

tāpat arī tam, kas to pērk, būs dot zvērestu, ka viņš
nevēlas to atdot tālāk garīdznieku rokās,

91

edir der ghener, de de ander recht hebben den bor-
ger recht,

vai tādiem, kam ir citas, nevis pilsoņu tiesības,

92

dar ok der kerken unde der herschop undemak edir
moeyenisse af komen mochte,

un nebūs darīt baznīcai un savam kungam šai lietā
nepatikšanas vai pārestības,

93

unde dat schal de rad beworen by erem broke.

un rātei būs par to stingri raudzīties, (ja vajadzīgs)
arī sodot.

94

Dat selve scholen ok sweren erfnamen, de na erer

57

elderen dode eres vaders efte erer vruende erve
vorderen unde besitten willen.

To pašu būs zvērēt arī mantiniekiem, kas pēc savu
vecāku nāves vēlas pieprasīt un paturēt sava tēva
vai savu draugu mantojumu.

95

Were ok emand van den borgeren, he were we he
were, de erve und egen in der stad hedde, edir dar
butene bynnen des stades marke, de sik in eyn gest-
lik levent wolde gheven, met alle dem dat he hedde,
des en schal he nene macht hebben.

Tāpat, ja kāds no pilsoņiem, lai tas būtu, kas bū-
dams, kuŗam piederētu mantojums un īpašums pilsē-
tā vai ārpusē lauku novadā, vēlētos iestāties garīgā
kārtā ar visu, kas viņam pieder, tad viņam (par šo
savu īpašumu) nebūs varas.

96

Wes he van varender have heft, dar mach he mede
don wat he will,

Kas vien tam ir no kustamas mantas, ar to viņš
var rīkoties pēc savas patikas,

97

aver wat unbewegelik gud is, gruntvast unde nagel-
vast, dar schal he sik nicht mede bewerren,

bet visu, kas ir nekustama manta, piezīmēta un pie-
naglota, tam nebūs brīv vairs valdīt,

98

unde ok nene macht hebben to vorghevende vorder
den else usir borger recht utwyset.

nedz to arī būs brīv nodot tālāk kādam, kas nevar
uzrādīt, ka ir mūsu pilsonis.

58

Vortmer so will wy, dat men to allen burspraken
kuendegen schole der menheit,

Tālāk mēs vēlamies, ka pilsoņu kopai visās pilsoņu
sapulcēs darītu zināmu,

dat malk sin artvast unde ligghende grunt unde erve
der herschop nicht entfjerne by broke alle des ghu-
des,

ka neviens savu piezemēto un nekustamo zemi un
mantojumu neizņemtu no sava kunga varas, jeb tas
zaudētu visu mantu,

noch yenneghen luden versette edir verpande, der
herschop to vorvanghe, anders den eyn borger dem
anderen efte eyn koopman dem anderen, de dar ynne
women wil,

un to arī nenodotu tālāk vai neieķilātu par zaudēju-
mu savam kungam nevienam citam, kā vien viens
pilsonis otram vai viens tirgotājs otram, kas šeit
grib dzīvot,

dat ok malk nicht hoeger verpande edir versette,
noch hoger schuelde make, den syn erve inder stad
under den borgeren wert iz, by synem broke.

un tāpat, ka neviens augstāk neieķilātu vai nepārdotu
tālāk un netaisītu arī lielākus parādus, nekā viņa
mantojums pilsētā starp pilsoņiem vērtējams, jeb
tam būs to zaudēt.

Schege hir van enneghe versuemenysse, dar schal
men den borgeren umme tospreken, de scholen uns

und unse kerke schadelos dar van holden.

Ja daži ir spiesti nokavēties, tad viņu tiesa pārskaitāma citiem pilsoņiem, lai mēs un mūsu baznīca neciestu zaudējumu.

104

Vortmer, were ok we van borgeren, de dar vorar mende edir sik versuemedede, dat he schuldhaftlich woerde luden buten der stad, de schal nene macht hebben syne schuldeneres to wysende in sin gud bynnen der stad edir stades marke,

Tālāk, ja kāds no pilsoņiem kļūtu tik nabags, vai tā aizkavētos (ar savu nomaksu), ka tam būtu jāpaliek par parādnieku ļaudīm ārpus pilsētas, tad tam nebūs brīv saviem parādniekiem atdot savu īpašumu pilsētā pašā vai pilsētas lauku novadā,

105

se dar ynne to weldeghende efte dat van yennyem manne to besittende wedder de herschop unde de stad.

lai tie neklūtu par īpašniekiem šī vīra īpašumā pret kunga un pilsētas gribu.

106

Wolde he syne schult betalen, he schal selven sin gut to penninghen brynghen na des stades rechte unde betalen also vele als he moghe.

Ja viņš savu parādu gribētu nomaksāt, tad viņam pašam būs savu īpašumu pēc pilsētas tiesībām pārvērst naudā un nomaksāt tik daudz, cik viņš spēj.

107

Is dat he nicht to komen mach, noch syner schulder mynne beholden mach, noch der herschop noch de stad, de en scholen umme synen willen neyn unghemak noch prank hebben,

60

Ja viņš nespētu nomaksāt un viņa parādnieks nebūtu mierā, tad ne kungam, nedz pilsētai nebūs viņa dēļ ciest nepatikšanas vai piedzīvot kildas,

108

men schal dar mede varen also eyn Riges recht to secht.

un būs rīkoties pēc Rīgas tiesībām.

109

Vortmer weret, dat we van borgeren stoerve, des sin gut ervede an syne vrunde buten der stad in ene ander stad eder iegenoeede, wor dat were,

Tālāk, ja kāds no pilsoņiem mirtu un savu mantu novēlētu saviem draugiem ārpus pilsētas kādā citā pilsētā vai apgabalā, kur arī tas nebūtu,

110

wolden de vruende efte erfname dat gut selven besitten na des stades rechte unde dar en bynnen wonen lik anderen boergeren,

un ja draugi vai mantinieki gribētu šo mantu paturēt sev pēc pilsētas tiesībām un tur arī dzīvot tāpat kā citi pilsoņi,

111

dat moegen se don unde so schal men id en volgen laten.

tad to būs tiem brīv darīt un tas tiem būs atļauts.

112

Were aver des nicht, so scholen se dat erve gut verkopen enem borgere efte koopmane in der stad bynnen ses manden.

Bet ja tā nebūtu, tad tiem savu mantoto īpašumu

būs pārdot kādam pilsonim vai tirgotājam pilsētā 6 mēnešu laikā.

113

Deden se des nicht, so schall det gut verfahren wesen unde schal vallen an de herschop un an den rad.

Ja viņi to nedarītu, tad viņu manta iet zudumā un piekrīt kungam un rātei.

114

Weret ok, dat we weren, de sodane erve ghut wolden rekenen edir schatten hoge boven wert, des en scholen se nene macht hebben,

Tāpat arī, ja būtu kādi, kas savu mantoto īpašumu vēlētos aprēķināt vai novērtēt pārāk augstu, tad tiem nebūs brīv to darīt.

115

Wes twe gesworen lude apreken ute deme rade, dat ed wert is na des rades anwysinghe, dar scholen se ed umme laten. Anders scholen se des entberen.

Ko nosaka divi zvērināti rātes locekļi, cik liela ir vērtība pēc rātes noteikumiem, pie tā būs turēties. Citādi tiem to būs zaudēt.

116

Vortmer were we van erfnamen van buten to, we he were, edir we van borgeren in der stad, di de erve ghut wolde vorderen unde upboren mochte in der stad,

Tālāk, ja būtu kādi mantinieki ārpus pilsētas, kas tie arī nebūtu, vai pilsoņi pašā pilsētā, kas vēlētos pieprasīt un pārņemt mantoto īpašumu pilsētā,

117

unde sodane erve wolde heymelken edir opembar

ichteswelken gestliken luden, edir enderen wertliken
luden, de buten stades rechte weren, verkopen, ver-
setten, verpanden edir vergheven edir uplaten,

un kas šo mantojumu slepeni vai atklāti vēlētos pār-
dot, mainīt, ieķīlāt, atdot vai novēlēt kādiem ga-
rīdzniekiem vai arī citiem pasaulīgiem cilvēkiem,
kas nedzīvo pēc pilsētas tiesībām,

118

dar ok de kerke unde de stad mochte mede ghemoy-
et werden, efte ansprake van lyden,

tā kā arī baznīcai un pilsētai līdz ar to varētu cel-
ties zaudējumi vai kaitēšana,

119

des en schal he nene macht hebben.

tad to tiem nebūs brīv darīt.

120

We dat ok dede, de scholde verboeret hebben allent,
dat he hadde in der stad, unde dat eme an erven
mochte.

Kas (tomēr) to darītu, tam būs zaudēt visu, kas tam
pilsētā pieder un kas tam piekrīt kā mantojums.

121

Vortmer so wil wy, welk man van borgheren unsen
lantluden wes to borghe do, des se en nicht betalen,

Tālāk mēs vēlamies, ka, ja kāds no pilsoņiem izda-
rītu aizdevumu mūsu zemniekiem, kas to neatmaksātu,

122

dat schel men vervolgen vor de herschop.

tad tos būs vajāt, saucot kunga priekšā.

123

Wert id dar na nicht betalet,
Ja viņi nemaksā arī tad vēl,

124

so mach men se besetten in der stad, so de borch
ane argelist sy tokomen.

tad būs tos pilsētā izūtrupēt, cik tālu aizdevums
taisnīgi pienākas.

125

Weret ok, dat we ut vusem lantghude umme broeke
edir missedat vloege in de stad,

Un ja kāds no mūsu lauku īpašuma likuma pārkāpu-
ma vai nozieguma dēļ aizbēgtu uz pilsētu,

126

dat schal men vochliken maken unde vruentliken sly-
ten unde holden tuesschen unseme lantvoghede unde
der stad,

tad pienācīgā un draudzīgā kārtā panākt un uzturēt
vienošanos starp mūsu lantfogtu un pilsētu,

127

ok en scholen de borghere unser tafelen ere hekere
nicht enttyn to sik in de stad dat se borgere werden,
sunder vulbort unses lantvoghedes,

tāpat pilsoņiem nebūs savus zemniekus no mūsu gal-
da īpašuma pierunāt pārmākt pie sevis uz pilsētu, lai
tie paliktu par pilsoņiem, kā vien ar mūsu lantfogta
ziņu.

128

ok so en scholen de borgere erer herschop in der
marke nicht hetysch sin an weyde edir an anderen
dynghen.

Tāpat pilsoņiem nebūs celt naidu ar savu kungu lauku novadā par ganībām vai citām lietām.

129

Vortmer so ghunne wy unsen borgheren berneholt to houwende in unseme tafelghude,

Tālāk mēs piešķīram tiesības mūsu pilsoņiem cirst malku mūsu galda īpašumā,

130

so dat den hekeren unde den acker luden nicht scheidelik en sy.

bet tā, lai ar to nekaitētu zemniekiem un lauku ļaudīm.

131

Wat aver dar van tymmerhollte is, dat scholen se met orloeve unde vulbort unses lantvoghedes houwen.

Bet tur atrodomos būvkokus var cirst tikai ar mūsu lantfogta ziņu un piekrišanu.

132

Ok so enne wil wy nenes wokeres steden den borgheren to dryvende met unsen lantluden,

Mēs aizliedzam arī pilsoņiem piekopt augļošanu ar mūsu zemniekiem,

133

noch en scholen se neyn lant wynnen edir wyssche to jaren edir verpanden, sunder unses lantvoghedes vulbort.

kā arī tiem pa gadam iznomāt zemi vai pļavas, tāpat tās iekļāt bez mūsu lantfogta piekrišanas.

134

Vortmer, kerken unde munten unde maten unde watre unde moelen met aller stouwinghe wil wy uns und

unsen nakoemelinghen vry beholden,

Tālāk, baznīcas, tāpat naudas kalšanas un svara tiesības, kā arī ūdeņu izmantošanu un dzirnavas ar visiem dambjiem mēs gribam brīvi paturēt mums un mūsu pēcnācējiem,

135

unde nene moelen steden boven use moelen,
un lai nebūtu pretī mūsu dzirnavām citu dzirnavu,

136

dar wy dat gerychte ynne hebben.

– tajās mēs turēsīm tiesu.

137

Ok neman schal to anderen moelen malen sunder orloff ane not.

Un nevienam nebūs bez vajadzības un atļaujas malt citās dzirnavās.

138

Aver wychte unde brotbencke, vlesscharren unde gerhus wy den borgheren unde der stad to hebbende,

Bet pilsoņiem mēs atļaujam turēt svarus un maizes galdus, skārnus un ādas mītuves, tāpar arī pilsētai,

139

beholden uns und unsen nakomelinghen de oversten ghewolt und alle rente, de van der wychte komen mach, de helfte.

paturot mums un mūsu pēcnācējiem augstāko varu un pusi no visiem ienākumiem par svaru lietošanu.

140

Aver de herschop schal neen weghehon betalen.

Bet kungs ir brīvs no ceļu nodevas maksāšanas.

141

Ok alle testament de scholen ghan na eme ghestliken rechte.

Tāpat arī visus testamentus būs sastādīt pēc baznīcas tiesībām.

142

Vortmer, met de reysen to Lettouwen to ryden wil wy, dat wy und unse nakomelinghe met dem borge ren gnedliken don scholen unde vordvaren dar na God der stad helpet.

Tālāk, attiecībā uz kara gājieniem uz Lietuvu mēs vēlamies, ka mēs un mūsu pēcnācēji apietos un izturētos pret pilsoņiem žēlīgi, lai pilsētai Dievs palīdzētu.

143

Aver met malven edir met anderen invalle scholen se by erer vryheit unde aller genade alle ere macht to don in noeden, de se vermoeghen,

Bet kara gadījumā un citos iebrukumos tiem būs pie savas brīvības un visām žēlastībām darīt vajadzības gadījumā visu, cik tie spēj,

144

wedder alle de ghene, de ereme herren, den erczbischof, unde der kerken wedder willen edir anvechtende sin,

pret visiem tiem, kas pretojas vai uzbrūk viņu kungam archibīskapam un baznīcai,

145

unde scholen by eme stan met rade unde met dade.
un stāvēt tam klāt ar padomu un ar darbu.

146

Were ok we bynnen deme rade efte buten, deme to
wetende woerde der kerken unde des stades hey-
me-licheit, de dat utbroechte der kerken to vorvanghe
efte der stad,

Un ja kādam no rātes vai ārpus tās nāktu zināmi baz-
nīcas un pilsētas noslēpumi, un viņš tos izpaustu
baznīcai un pilsētai par ļaunu,

147

de en scholde nicht weten, wo hoch dat he dem bro-
ke beteren schoelde.

tad tas par to attiecīgā mērā sodāms.

148

Vortmer weret dat enneghe twydracht efte schelinghe
guppstuende tuessen der herschop unde der stad,

Tālāk, ja rastos nesaprašanās vai ķildas starp kungu
un pilsētu,

149

dar scholen sik de domherren tusschen legghen unde
kerken manne,

tad domkungiem un garīdzniekiem būs būt par starp-
niekiem,

150

de scholen beyde part berichten

kam abas puses būs samierināt

151

unde se scholen by en unde by ereme herren blyven.

un viņiem pie tā un pie sava kunga būs palikt.

68

152

Weret ok, dat God der stad huelpe, dat se so mechtich worde, dat de borgere ereme herren in unredelicheit enen hove torn entsyten mochten,

Un ja Dievs pilsētai palīdzētu palikt tik stiprai, ka pilsoņi netaisnīgi gribētu atrauties no sava kunga,

153

des en scholen se nicht don by erer vryheit.

tiem nebūs to darīt jeb tie zaudēs savu brīvību.

154

Ok en scholen de vorbenomeden borgere unde stad sik an nene vroemde herschop holden unde don by erer vryheit,

Tāpat iepriekšminētajiem pilsoņiem un pilsētai nebūs pieslieties un klausīt nevienam svešam kungam jeb tie zaudēs savu brīvību,

155

noch yennegher anderer fromder herren efte anderer lude huelpe esschen,

nedz kādam svešam kungam vai citiem ļaudīm sniegt palīdzību,

156

noch yenneghe verbyndinghe maken

nedz piedalīties kādā savienībā

157

edir breve beseghelen met anderen luden dem ertzbischoppe unde der kerken to vorvanghe by erem brocke,

vai kopā ar citiem ļaudīm izdot (apzīmogot) dokumentus archibīskapam un baznīcai par ļaunu jeb ciest (to pašu) sodu,

ok so en scholen de borgere vorbenomet unseme slo-
te nene vestnysse teghen buwen, dar dat slot mochte
ane werden gekrenket, noch uppe de ene syden noch
uppe de anderen syden,

tāpat iepriekšminētajiem pilsoņiem nebūs celt iepre-
tī mūsu pilij nekādus apcietinājumus, kas varētu kai-
tēt pilij, ne no vienas, nedz otras puses,

ok unse porten des slotes, de van deme huse unde
van der voerborch ghan in de stad unde in dat vor-
werk, de en scholen se nicht beweren, noch verbu-
wen efte vermeren, sunder se sal vry blyven to der
herschop behoef.

tāpat arī mūsu pils vārtus, kas ved no mājas un no
priekšpils uz pilsētu un uz pils pagalmu, tiem nebūs
aizkavēt, aizbūvēt vai aizmūrēt; tiem jāpaliek brī-
viem kunga vajadzībām.

Wolde aver emand homod an de porten dryven, also
up to houvende eder up to stoetende,

Bet ja kāds pie vārtiem darītu nekārtības vai nu dau-
zoties vai laužoties iekšā,

de broeke sal an der herschop ligghen, wente wy enen
porten rekenen als de anderen.

tad sods paliek kunga ziņā, jo vienus vārtus mēs
stādam līdzās otriem.

Vortmer, so wil wy unde begheren an beyden syden,
weret dat wy efte unse nakomelinghe boven alle dese

vorschrevene stuecke in tokomenden tyden mer stuecke unde sake ute deme Rygesschen rechte efte ute anderen rechten unde handelinghen dervaren efte bedenken mochten, de unsir kerken efte der stad in redeliker achte vromeliken unde nutte mochten werden,

Tālāk mēs gribam un prasām no abām pusēm, ka, ja mēs vai mūsu pēcnācēji bez šiem iepriekšminētajiem pantiem nākotnē gribētu ievest vai piešķirt vairākus (jaunus) pantus un lietas no Rīgas tiesībām vai no citām tiesībām un darījumiem, kas mūsu baznīcai un pilsētai saprotamā kārtā veicinātu dievbijību un nestu labumu,

163

de schal men met endracht an beyden syden beschreven unde besegelen,

tad abām pusēm vienprātīgi būs sastādīt (jaunu brīvības grāmatu) un to apzīmogot,

164

alse desse artikele unde stucke beschreven unde beseghelt sint.

tāpat kā visi šie noteikumi ir (kopēji) sastādīti un apzīmogoti.

165

Unde huelle Ghod der stad, dat se groeter unde wyder gebuwet woerde,

Un ja Dievs palīdzētu pilsētai kļūt lielākai un tikt plašāk izbūvētai,

166

so schal dat nye del efte de lude, de buten der stad woneden, desses selven privilegies gnade unde vryheit hebben unde gebruken unde der herschop alle

nut unde rechticheit don, ghelik den anderen borghe-
ren, also hir vorbeschreven steyt.

tad šai jaunai (pilsētas) daļai vai ļaudīm, kas dzīvo
ārpus pilsētas, būs baudīt un lietot to pašu privilē-
ģiju žēlastību un brīvību un pildīt pret kungu visus
pienākumus un tiesu, kā visi citi pilsoņi un kā tas
šeit stāv priekšā rakstīts.

167

Uppe dat alle desse stuecke stede und vaste blyven
to ewigen tyden,

Un lai visi šie panti paliktu pastāvīgi un stingri ie-
vēroti uz mūžīgiem laikiem,

168

so hebbe wy unde unse capitel dessen bref besegelt,
tad mēs un mūsu kapituls esam šo grāmatu apzīmo-
gojuši,

169

unde willen, dat de borgere unde stad vorbenomet
desses breves ghelik van stuecke to stuecke scho-
len wedder gheven uns efte unsen nakomelinghen un-
de deme capittle, beschreven unde besegelt met
des stades inghesegel, wan sy des van uns efte un-
sen nakomelinghen gheeschet worden, uppe dat sy
edir ere navolghere her namals nicht en dorven seg-
ghen, dat sy desses breves nicht en hebben.

un vēlamies, ka pilsoņi un pilsēta, kas iepriekš mi-
nēti, tāpat šo grāmatu pantu pa pantam pārrakstītu
un apzīmogotu ar pilsētas zīmogu, iesniegtu atpakaļ
mums vai mūsu pēcnācējiem un kapitulam, kad vien
tas tiem no mums vai mūsu pēcnācējiem tiks pra-
sīts, lai viņi un viņa pēcnācēji nekad nevarētu sa-
cīt, ka tiem šādas grāmatas nav bijis.

De scheidunghe dessir vorsproken stades marke de is aldues.

Iepriekšminētā pilsētas lauku novada robežas ir šādas:

To dem irsten ute der Hiligen see enen bornen to volghende, de geheyten is Peddeghe, dem bornen to volghende wente an enen dyck, vord an to volghende over enen hoyslach, van kulen to kulen to volghende wente an ene grunt, de het de Intsezure, der grunt to volghende wente an den helen wech, vordan deme weghe to volghende wente an enen berch, de is geheten Hawdeberch, vord an deme Kulenberghe to volghende wente an enen stich, deme styge to volghende van kulen to kulen wente an eyn brook, dat geheyten is Arwembrook, vordan over ene herde to volghende van kulen to kulen, over den Ubbenorgeschen wech wente an dat sulve vorbenomede Arwembrook, dem broke to volghende wente an ere olde scheidunghe, der vord to volghende kulen unde merke wente an den helen wech.

Vispirms no Svētežera pa kādu strautu, kas saucas Peddeghe, līdz kādam dīķim un tālāk aiz tā pāri kādai pļavai un, ejot no robežstaba līdz robežstabam, līdz vietai, kas saucas Intsezure; ejot pa šo zemes gabalu līdz kādam ieplakas ceļam; tālāk pa šo ceļu ejot līdz kādam kalnam, kas saucas Hawdeberch, tālāk ejot pa Kulenberghe (robežkalniņš?) līdz kādam ceļam un pa šo ceļu, no robežstaba ejot līdz robežstabam, līdz kādam brūkslim, kas saucas Arwembrook, tālāk ejot pa kādām ganībām no robežstaba līdz robežstabam pāri Umurgas ceļam līdz tam pašam iepriekšminētajam Arwembrook, ejot pa šo brūksli tālāk līdz vecajai robežai, pa kuŗu tālāk gar robežstabu un robežlauku līdz ieplakas ceļam.

Actum et datum Rige anno dominice Incarnacionis millesimo trecentesimo octuagesimo quinto, ultima die mensis Marcii, que fuit Parasceves, pontificatus nostri anno decimo.

Sastādīts un dots Rīgā 1385. Kunga Iemiesošanās gadā, marta mēneša pēdējā dienā, kas bija Lielā Piektdiena, mūsu pontifikāta desmitajā gadā.

Uppe dat deses vorschrevenen privileges vryheit unde rechticheit bekentnyse nummer mer vorgheten unde versaket, sunder ewichlike gedenket werden,

Lai šīs iepriekšaprakstītās privilēģijas brīvība un pareizības atzīšana nekad netiktu aizmirsta un pamesta, bet gan mūžīgi pieminēta,

so hebbe wy dessen breff twyvold laten schryven unde laten besegelen met des stades inghesegel, enen to uses herren unde syner nakomelinghe behoof unde den anderen deme capittle to Ryghe,

tad mēs esam likuši šo grāmatu uzrakstīt divos eksemplāros un apzīmogat ar pilsētas zīmogu, vienu mūsu kunga un viņa pēcnācēju vajadzībām un otru Rīgas kapitulām,

hir umme dat use nakomelinghe nicht en segghen dorven, dat se uses herren breff unde sodane genade unde vryheit van eme unde van der kerken to Rige nicht en hebben.

lai mūsu pēcnācēji nevarētu sacīt, ka tie nav saņēmuši šo mūsu kunga grāmatu un no viņa un Rīgas

baznīcas šo žēlastību un brīvību.

176

Unde weret, dat de breff, den us use genedige herre vor ghenomet uppe sodane vryheit gegheven heft, efte der breve ennych, de wy eme unde deme capittele weddergegheven hebben, yennegherleie wyse vorgynge, vorbrande edir verloren worde,

Un ja gaditos, ka šī grāmata, kuŗu mums ar šo brīvību devis mūsu iepriekšminētais žēligais kungs, vai arī tās grāmatas, ko mēs esam nodevuši atpakaļ viņam un kapitulam, kautkādā veidā ietu bojā, sadegtu vai pazustu,

177

so schal syk deghene, deme des not is, synen breff van worde to worde, alse de andere vor gestan heft, ute den anden breven wedder vornyen unde beschreven unde beseghelen laten unde wedderesschen unde wedder nemen sunder yennegherleie vortoegevinghe unde weddersprake.

tad tie, kam tas vajadzīgs, lai savu grāmatu atkal atjauno un pārraksta vārdu pa vārdam tā, kā stāv kādā citā šīs grāmatas (eksemplārā), un liek to apzīmogat un to būs atzīt un pretī ņemt bez kādas vilcīnāšanās un pretī runāšanas.

B. Diplomātiskā interese un ekskurss par izdošanas laiku

Iepriekš sniegtais Limbažu brīvības grāmatas teksts¹⁾ ir iespiests vienīgi H. V. Bruiningk's Livländische Güterurkunden I Nr. 117. Bruiningks šo dokumentu ir datējis ar 1385. gada 31. martu, kas saskan ar tekstā atrodamo oriģinālprivilēģijas datējumu tās beigu formulā (172):

"Actum et datum Rige anno dominice Incarnacionis millesimo trecentesimo octuagesimo quinto, ultima die mensis Marcii, que fuit Parasceves, pontificatus nostri anno decimo."

Pēc Bruiningka domām transsumpts sastādīts vai nu vienlaikus ar oriģinālu, tātad 1385. gada 31. martā, vai neilgi pēc tam. Tam par labu runā transsumptā minētais fakts, ka Limbažu pilsētas rāte likusi šo brīvības grāmatu norakstīt 2 eksemplāros un tos apzīmogojusi ar savu zīmogu, pie kam viens no tiem nodots archibīskapam, bet otrs domkapitulam (174). Transsumpta izdošanas vieta un laiks nav minēti, transsumpta kopija nav arī apzīmogota. Tātad, tā ir kopija no kāda agrāka vai vēlāka Limbažu pilsētas rātes Rīgas domkapitulam iesniegta oriģināltranssumpta. Šī kopija ir neapšaubāmi rakstīta 14. gadu simteņa beigās.

Pēc pēdējā laika vēsturnieku domām²⁾ šis Bruiningka publicētais dokuments ir sastādīts Libekā 1391. gadā vai arī dažus gadus vēlāk un ir uzskatāms par Limbažu pilsētas oriģināltranssumpta privātu kopiju tai laikā uz Li-

beku aizbēgušo Rīgas domkapitula locekļu vajadzībām, pie kam nav zināms, kas un kad izdarījis Limbažu brīvības grāmatas jeb archibīskapa izdotā oriģināla tulkošanu no latīņu valodas viduslejasvācu valodā un no kāda parauga kopija Libekā ir norakstīta.

Tā kā neapšaubāmi pierādīts, ka Limbažu pilsēta ir pastāvējuši jau 14. gadu simteņa pirmajā pusē, tad minēto 1385. gadu nevar uzskatīt par pilsētas dibināšanas gadu. Pēdējā laikā ir uzstādīta hipotēze,³⁾ ka minētajā privilēģijā Limbažu pilsētais piešķirtās brīvības un tiesības nav dotas 1385. gadā archibīskapa Jāņa IV Sintena laikā, bet gan daudz agrāk, proti – archibīskapa Jāņa III Šverinas grāfa laikā. Šī hipotēze pamatojas uz diplomātiskas dabas pētījumiem. Pirmkārt: Limbažu brīvības grāmatas ievads skan: "In nomine sancte et individue Trinitatis." (11). Šāda invocācijas formula ieviesta lietošanā Eiropā 9. gadu simtenī un vācu kancelejās lietota līdz 13. gadu simtenim. Rīgas archibīskapijā archibīskapu kancelejā tāda lietota tikai laicīgām personām dotās privilēģijās bīskapa Alberta, legāta Alnas Balduina, archibīskapa Alberta, Jāņa I un beidzot arī Jāņa III privilēģijās. 14. gadu simtenī, atskaitot dažus testamentus, Livonijā vairs šo formulu nelieto.⁴⁾ Otrkārt: Limbažu brīvības grāmata ir datēta pēc inkarnācijas gadiem ("anno dominice Incarnacionis" (172). Inkarnācijas gadus datācijas formulā Rīgas archibīskapijā lieto tikai līdz Jāņa III laikiem ieskaitot. Pēc tam šāda formula nav sastopama, un vēlākie archibīskapi – starp tiem arī Jānis IV Sintens – lieto savās datācijās tikai natīvitātes gadu ("anno dominice nativitatis s. nativitatis Domini.") Treškārt: Diplomātiskos apsvērumus pastiprina vēsturiskie. Ja autors Limbažu brīvības grāmatai būtu Jānis IV, tad nav saprotams pants par Limbažu pilsētas piedalīšanos karā pret Lietuvu, jo Jānis IV tieši meklēja leišu palīdzību cīņā pret Vācu ordeni. Tas varēja būt ievests bez pretrunas archibīskapa Jāņa III laikā. Ceturtkārt: Limbaži bija pilsēta jau priekš 1385. gada, un arī pats Jānis IV priekš tam kādā 1378. ga-

dā Limbažos dotā transsumptā nosauc Limbažus par "opidum". 5) Tātad, Limbažu pilsēta arī savas pilsētas tiesības ir saņēmusi agrāk nekā 1385. gadā.

Pēc visa minētā spriežot, pieņemams, ka Limbažu brīvības grāmatu nav piešķīris archibīskaps Jānis IV, bet gan archibīskaps Jānis III no Šverinas, kuŗš bija pēc kārtas ceturtais Rīgas archibīskaps. Tādēļ oriģināla tekstā minētā titulācijas formula: "Sancte Rigensis ecclesie archiepiscopus Johannes quartus" nav saprotama: "Jānis Ceturtais, Rīgas archibīskaps" (proti – "Ceturtais" šai gadījumā nav personas kārtas skaitlis), bet gan Jānis, ceturtais Rīgas archibīskaps" ("ceturtais" ir kārtas skaitlis pie archibīskapa amata apzīmējuma). Te piezīmējams, ka arī Jānis II dokumentos sevi sauca par trešo Rīgas archibīskapu ("Johannes archiepiscopus tercius Rigensis,") 6) un arī Jānis III sevi citos dokumentos titulē par ceturto Rīgas archibīskapu ("Johannes miseratione divina sancte Rigensis accliesie archiepiscopus quartus") 7) 14. gadu simteņa beigās – tātad, tieši Limbažu brīvības grāmatas izdošanas laikā – šāds intitulācijas veids Rīgas archibīskapa kancelejā tika atmests, un archibīskapi pārgāja no sava amata kārtības skaitļa apzīmējuma uz savu personu vārda kārtības skaitļa apzīmēšanu.

Ja nu Limbažu brīvības grāmata radusies Rīgas archibīskapa Jāņa III laikā 1296/97. gadā, bet kopija neapšaubāmi izgatavota Jāņa IV laikā, pie tam ar sagrozītu archibīskapa intitulāciju no domājamās "Johannes... archiepiscopus Rigensis quartus" uz "Permissione dei archiepiscopus Joannes quartus", tad jājautā, kāda bija Jāņa IV faktiskā dalība Limbažu pilsētas tiesību piešķiršanā? Vispieņemamākais izskaidrojums ir tas, ka dokumentā minēto Limbažu pilsētas nostiprināšanu un mūri ap pilsētu izvedis un uzcēlis tiešām archibīskaps Jānis IV, kuŗš tai laikā gatavojās cīņai ar Vācu ordeni. Vienlaikus 1385. gadā Jānis IV būs apstiprinājis un laikam arī paplašinājis Limbažu brīvības grāmatu, resp. pilsētas tie-

sības, ko bija devis archibīskaps Jānis III 1296/97. gadā. Kādas jaunas tiesiskas normas Jānis IV pievienojis Jāņa III dotām tiesībām, nav zināms. Ka šāda pārstrādāšana notikusi, to liecina arī tas, ka dokumenta konsensa formulā minēts Rīgas baznīcas domkapitula dekāns. Dekāna amatu Rīgas domkapitulā nodibināja tikai pēc premonstrātiešu rēģulas atcelšanas un augustīniešu rēģulas ieviešanas Rīgas domkapitulā 1373. gadā ⁸⁾ agrākā domkapitula priora vietā.

Teksta tāda veida pārmaiņas un Jāņa III dotās brīvības grāmatas papildināšana un pārstrādāšana Jāņa IV laikā ir izskaidrojama ar Limbažu pilsētas militāro nostiprināšanu un ciešāku piesaistīšanu archibīskapa centieniem pret Vācu ordeni, jo Limbaži bija viena no svarīgākajām Rīgas archibīskapa rezidencēm un tur atradās stratēģiski svarīga pils. Jāņa III doto privilēģiju pierakstīšana šādā gadījumā sev, kā to izdarījis Jānis IV, viduslaikos nav neparasta parādība un pēc tā laika diplomātiskām tradīcijām tāda bija atļauta.

VĒRES

1. Skat. 41.lp. 1.piezīmi.
2. Cf. A.Švābe, Limbažu brīvības grāmata, 13. un sek. lpp.
3. Cf. A.Švābe, l.c., 13. un sek. lpp.
4. Pēdējais to lieto Jānis III 1295.g. 28.VIII. Skat. Liv.U.B.I., Nr. 440. un 561.
5. Skat. Liv. G.U. I Nr.105.
6. Skat. piemēram Liv. G.U. I Nr.41.
7. Skat. piemēram Liv. G.U. I Nr.563.
8. Cf. A.Dellerts: Rīgas domkapitula satversme viduslaikos (manuskripts Latvijas Universitātes filol.-filos. fak. archīvā).

II PIELIKUMS

IZVILKUMS

NO BARTOLOMEJA GRĒFENTĀLA LIVONIJAS CHRONIKAS PAR RĪGAS ARCHIBĪSKAPIJAS SADALĪJUMU FOGTEJĀS UN REZIDENČU NODEVĀM. *)

..... Alhier mus mit inseriren vndt einvorleiben
welcher gestalt das ganze Erzstift Riga mit seinen Amb-
tern vndt derselben ohngefährlichen vberschlag an getrei-
de in drey hoflager abgeteilt, Wiewohl solche ordnung
von dem Herrn Erzbischof nicht gehalten noch derselben
alzeit nachgegangen worden,

Das Erste hoflager Zu Ronnenburgk
von Michaelis biss Lichtmess,
Das andere, Lamsall
von Lichtmess biss vff Pfingsten,
Das dritte zu kockenhausen
von Pfingsten biss vf Michaelis.

An ieder ort Siebenzehn wochen, were ein Jharlang
an iedes ort zu schicken Ein vndt vierzig last Roggen,
Vier vndt funfzig last gersten, haber nach anzahl der
Pferde ein Last die woche.

Bettgewandt vnnndt Stallzeugk in Ambtern.

I RONNENBURGK vermagk

Funf vndt dreyssigk last Rocken, 55 last Gerstenn
vndt 30 last habernn.

*) F.G.v.Bunge: Bartholomaeus Grefenthal's Livlaendische Chronik
(Monumenta Livoniae Antiqua V), Riga u. Leipzig, 1847., 110. un
111. lpp.

Hierzu geschlagenn,
Schmiltta vermagk 20 last Roggen - 17 last Gerste - $11\frac{1}{2}$
last haber,
Bewalge vermagk 25 last Roggen - 26 last Gersten - 19
last haber,
Seswegen vermagk 36 last Roggen - 44 last Gersten - 26
last haber,
Serben vermagk 13 last Roggen - 14 last Gersten - 9
last habern.

II LEMBSAL vermagk

Ein vndt Zwanzig last Roggen, 38 last Gersten vndt
23 last habern,

Hierzu geschlagen,
Saliss vermagk 41 last Roggen - 32 last Gersten - 17
last Habern
Weinsel vermagk 24 last Roggen - 46 last Gersten - 28.
last Habern
Treyden vermagk 40 last Roggen - 60 last Gersten - 33
last habern.

III KOCKENHAUSEN vermagk

Funf vndt zwanzig last Roggen, 44 last Gersten vndt
19 last habern

Hierzu geschlagen,
Lauden erbauet 22 last Roggen - 15 last Gersten - $11\frac{1}{2}$
last Habern
Creuzburgk erbauet 15 last Roggen - 10 last Gersten - 9
last Habern
Lenewarden erbauet 20 last Roggen - 18 last Gersten -
 $2\frac{1}{2}$ last Habern,
Vxkull erbauett 27 last Roggen - 25 last Gersten - $4\frac{1}{2}$
last Habern,

Die beyden Grenzheuser beyeinander

Schwanenburgk erbauet 15 last Roggen – 8 last Gersten –
11¹/₂ last habern,

Margenburgk erbauet 13 last Roggen – 5¹/₂ last Gersten –
6 last habern.

Seindt also in Erzstift Riga 16 Ambter die vermögen,
An Korn 392 last, – An Gerste 457¹/₂ last, – An Hafer
260¹/₂ last.

Die hiesigen Gersten sind meistens
 1/2 - 1/3 - 1/4 - 1/5 - 1/6 - 1/7 - 1/8 - 1/9 - 1/10 - 1/11 - 1/12
 1/13 - 1/14 - 1/15 - 1/16 - 1/17 - 1/18 - 1/19 - 1/20 - 1/21 - 1/22 - 1/23 - 1/24 - 1/25 - 1/26 - 1/27 - 1/28 - 1/29 - 1/30
 1/31 - 1/32 - 1/33 - 1/34 - 1/35 - 1/36 - 1/37 - 1/38 - 1/39 - 1/40 - 1/41 - 1/42 - 1/43 - 1/44 - 1/45 - 1/46 - 1/47 - 1/48 - 1/49 - 1/50
 1/51 - 1/52 - 1/53 - 1/54 - 1/55 - 1/56 - 1/57 - 1/58 - 1/59 - 1/60 - 1/61 - 1/62 - 1/63 - 1/64 - 1/65 - 1/66 - 1/67 - 1/68 - 1/69 - 1/70
 1/71 - 1/72 - 1/73 - 1/74 - 1/75 - 1/76 - 1/77 - 1/78 - 1/79 - 1/80 - 1/81 - 1/82 - 1/83 - 1/84 - 1/85 - 1/86 - 1/87 - 1/88 - 1/89 - 1/90
 1/91 - 1/92 - 1/93 - 1/94 - 1/95 - 1/96 - 1/97 - 1/98 - 1/99 - 1/100

II. LEMPSAL vermag

Ein voll erwachsene Roggen, 30 last Gersten und
 25 last Habern.
 Hierzu geschlagen,
 Saltes vermag 45 last Roggen - 35 last Gersten - 17
 last Habern
 Weinsal vermag 34 last Roggen - 46 last Gersten - 25
 last Habern
 Treiden vermag 40 last Roggen - 60 last Gersten - 33
 last Habern.

III. KOCKENHAUSEN vermag

Ein voll erwachsene Roggen, 44 last Gersten und
 19 last Habern.
 Hierzu geschlagen,
 Linsen vermag 25 last Roggen - 15 last Gersten - 11 1/2
 last Habern
 Gerstvermag 15 last Roggen - 10 last Gersten - 9
 last Habern
 Leinvermag 20 last Roggen - 15 last Gersten -
 2 1/2 last Habern.
 Weinsal vermag 25 last Roggen - 25 last Gersten - 4 1/2
 last Habern.

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERĀTŪRA

1. Apinis K. un Arbūzovs L., Latvijas pilsētu vēsture, Rīgā, 1931.
2. Arbusow L., Akten und Rezesse der Livlaendischen Staendetage I, Riga.
3. Arbusow L., Einfuerung der Reformation in Liv-, Est- und Kurland I, Riga, 1919; II, Leipzig, 1921.
4. Arbusow L., Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands, Riga, 1908.
5. Arbusow L., Livlands Geistlichkeit I-III, Riga, 1910, 1911.
6. Arndt J.G., Der Livlaendischen Chronik Andrer Theil, Halle, 1753.
7. Brastiņš E., Latvijas pilskalni, Vidzeme (Piemiņekļu valdes materiālu krājumi), Rīga, 1930.
8. Bruiningk, H.v., Franziskanerkloester zu Lemsal un Kokenhusen (Sitzungsberichte d. Ges. fuer Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands, 1905.).
9. Bruiningk H.v., Livlaendische Gueterurkunden I, Riga, 1908; II, Riga, 1923 (saīsin. Livl. G.U. vai LGU).
10. Bruiningk H.v., Messe und kanonisches Stundengebet nach dem Brauche der Rigaschen Kirche (Mitteilungen der Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands XIX), Riga, 1905.
11. Bunge F.G.v., Bartholomaeus Grefenthal's Livlaendische Chronik (Monumenta Livoniae Antiqua V), Riga u. Leipzig, 1847.

12. Bunge F.G.v., Liv-, Est- und Kurlaendisches Urkundenbuch nebst Regesten I, III, VI u. XII, Riga u. Reval, 1849.-1875.
13. Chronologia almae provinciae Saxoniae Sanctae Crucis, compilata ex Superriorum mandato anno 1746 (izd. vieta nav atzīmēta).
14. Clasen H.K., Die mittelalterliche Kunst im Gebiete des Deutchordensstaates Preussen, Burgbauten, Koenigsberg, 1938.
15. Dellerts A., Rīgas domkapitula satversme viduslaikos, Rīgā, 1936. (manuskripts Latvijas Universitātes filol.-filos.fakultātes archīvā).
16. Hagemester H., Materialien zu einer Geschichte der Landgueter Livlands I, Riga 1836.
17. Herbst St., Wojna Inflancka, Warszawa, 1938.
18. Hupel A.W., Topographische Nachrichten I, Riga, 1774; III, Riga, 1782.
19. Jahrbuch fuer Genealogie und Sippenforschung Liv-, Est- und Kurlands 1901, Riga.
20. Jenšs J., Limbažu vēsture (Latviešu Konversācijas Vārdnīca, XII sēj. Rīgā).
21. Juškevičs J., Limbaži (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1929., V/VI).
22. Laskowski O., Les Campagnes de Batory contre la Moscovie (krājumā Etienne Batory, Cracovie, 1935., éd. de l'Académie polonaise des Sciences et des Lettres et Académie des Sciences Hongroise).
23. Lemmens L., O.S.Fr., Die Franziskanerkustodie Livland und Preussen, Dueseldorf, 1912.
24. Lemmens L., O.S.Fr., Eine Kapiteltafel aus dem Jahre 1472 (Jahrbuch der Saechsischen Franziskanerprovinz vom hl. Kreuze, 1907).
25. Loewis of Menar K., Bemerkungen betreffend das Rigasche und Lemsalsche Schloss (Sitzungsberichte der Ges. fuer Geschichte u. Alter-

- tumskunde der Ostseeprovinzen Russlands, Riga, 1888).
26. Loewis of Menar K., Burgenlexikon fuer Altlivland, Riga, 1922.
 27. Mettig C., Baltische Staedte, Riga, 1905.
 28. Neumann W., Grundriss einer Geschichte der bildenden Kunst fuer Liv-, Est- und Kurland, Reval, 1887.
 29. Ramans G., Limbaži (Latv.Konv.Vārdn.XII sējums, Rīgā).
 30. Švābe A., Latvijas tiesību vēsture (Latv. Konv. Vārdn. XI sēj., Rīgā).
 31. Švābe A., Limbažu brīvības grāmata (Latvijas Universitātes Akadēmiski Sabiedrisko Zinātņu Biedrības Rakstu Krājums II, Rīgā, 1939.).
 32. Švābe A., Pagasta vēsture, Rīgā, 1925.
 33. Švābe A., Vidzemes tiesību vēstures avoti 1336-1551., Rīga, 1941.
 34. Theiner A., Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae, Romae, 1860.
 35. Toll R. u. Bunge F.G.v., Est- und Livlaendische Brieflade I, Reval, 1884.
 36. Toll R. u. Sachsendahl J., Est- und Livlaendische Brieflade IV, Reval, 1887.
 37. Tuulse A., Die Burgen in Est- und Lettland, Reval, 1942.
 38. Wadding L., Annales Minorum XIII-XIV, Romae, 1731. (cit.pēc Lemmens L., Franziskanerkustodie, skat.).
 39. Western-Doll A., Urkundliche livische und kurlische Ortsnamen (Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat, 1924, Dorpat.).

1. John A. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

MONS. A. GOLDIKOVSKIS

Mons. A. Goldikovskis par sevi laipni pastāsta:

Esmu dzimis Rīgā, 1906. g. 14. februārī un kristīts Rīgā, Sāpju Dievmātes baznīcā. Mani vecāki bija Richards un Sofija, dzim. Žakeviča. Ģimenē bija 5 bērni — 2 māšas un 3 brāļi. Mans tēvs strādāja vairāk nekā 20 gadus Rīgā, Fēniksa vagonu fabrikā, māte bija dziļi reliģioza sieviete. Tas deva mūsu ģimenei lielu garīgu spēku, jo viņa labi zināja ticības patiesības un mācīja mūs un citus ticības lietās.

Skolā sāku iet 6 gadu vecumā. Prāv. Miķelis Dukalskis, kas tolaik bija par prāvestu Rīgas Sāpju Dievmātes baznīcā, bija nodibinājis skolu Rēveles ielā, pie Marijas ielas stūra. Tā kā tai laikā mēs dzīvojām Marijas ielā, tad ceļš uz skolu bija ļoti īss. Tomēr šo skolu apmeklēju tikai 2 gadus, jo izcēlās Pirmais pasaules karš un vajadzēja doties bēgļu gaitās uz Krieviju. Fēniksa fabriku līdz ar strādniekiem un viņu ģimenēm evakuēja.

Vispirms nonācām Lublīnas miestnīā pie Maskavas, bet vieta smagajām mašīnām nebija piemērota, tāpēc mūs pārcēla uz Ribinsku pie Volgas. Tur sāku iet Lomžas ģimnazijā, kas no Polijas bija pārceļta uz Ribinsku kara apstākļu dēļ. Bet 1918. gadā, kad Polija ieguva neatkarību, to atkal atcēla atpakaļ, tāpēc skolu turpināju Ribinskas ģimnazijā.

1920. gadā bija iespēja doties atpakaļ uz Latviju. Iebraucot Rīgā, laiki bija ļoti grūti. Visu mantību bijām Krievijā izmainījuši pret ēdienu. Tēvs ilgāku laiku nevarēja atrast savā nozarē darbu; arī man bija jāmeklē kaut kāds darbs. Vajadzēja strādāt tikai

par uzturu, lai izvilktu dzīvību. Tikai pēc 10 gadiem varēja domāt par izglītības turpināšanu. Nebija viegli pēc tik ilga skolas pārtraukuma sagatavoties ģimnazijas kursam. Jāsaka, ka man palīgā nāca Dievs un Dievmāte. Divos gados sagatavoju ģimnazijas kursu un noliku pārbaudījumus Kultūras veicināšanas biedrības ģimnazijā 3. klasei. Ģimnaziju nobeidzu 1936. gadā un uzsāku studijas Latvijas valsts universitātes teoloģijas fakultātē, ko beidzu 1941.g. Tā paša gada 15. aprīlī bīskaps Rancāns mani iesvētīja par priesteri Franču baznīcas kapellā Rīgā, piedaloties bīskapam A. Urbšam. Pēc iesvētīšanas biju nozīmēts sv. Antona draudzē Rīgā, kur sabiju tikai vienu mēnesi, jo archibīskaps Antonijs Springovičs pārcēla mani uz sv. Jēkaba katedrāli Rīgā par vikāru. Bez šī man bija vēl daudz citu pienākumu: biju kūrījā, ticības mācības pasniedzējs 6 ģimnazijās un 3 pamatskolās. Terminācijuma kapellāns un Limbažu draudzes prāvests.

1944. gadā, kad prelāts Ed. Stukels un prel. V. Strelevičs izceļoja uz Vāciju, archibīskaps A. Springovičs iecēla mani par prāvestu sv. Jēkaba katedrālē un kūrījas kancleru. Kad komunisti arvien vairāk sāka tuvoties Rīgai, lūdzu archibīskapu atbrīvot mani no pienākumiem un atļaut izceļot uz Vāciju. To archibīskaps arī atļāva un deva man savu svētību. Savā vietā atstāju prof. H. Tropu.

1944. g. 1. oktobrī izbraucu no Rīgas uz Vāciju un ie braucu Altetingā (Altötting) Bavārijā, kopā ar savu māti un māsu, un prāv. Jāzepu Krumpānu. Kad aizgājām pie kapucīnu tēviem noturēt sv. misas upuri, satiku tur kapucīnu provinciāli. Viņš, atradis vāciski runājošos priesterus, nozīmēja mani Altetingā un prāv. J. Krumpānu Neuetingas kapucīnu klosterī. Tā uzsāku strādāt pie kapucīniem.



Prāv.Mons. A. Goldikovskis 1941.g. 15.aprīlī.



Mons. A. Goldikovskis speciālā audiencē pie pāvesta Jāņa Pāvila II 1986.gada jūnijā.

Tā paša gada 25. oktobrī Altetingā iebrauca bīsk. J. Rancāns un citi bīskapi. Viņi bija pārsteigti, ka strādāju pie vāciešiem un sāka domāt par iespējām, kā mēs varētu aprūpēt latviešu katoļus Vācijā. Ar militārās armijas bīskapa gādību dabūju atļauju braukāt pa Bavāriju un aprūpēt turienes latviešu katoļus. Kaņam beidzoties, man bija jāapkalpo 12 poļu nometnes. Lai to varētu izpildīt, man piešķīra mašīnu. Kad to uzzināja bīsk. J. Rancāns, viņam radās ideja, ka mums jādodas uz angļu zonu, lai tur palīdzētu kārtot mūsu kaņavīru lietas, kuři atradās gūstā. Tā es kļuvu bīskapa sekretārs. Ceļojam pa Vāciju, Austriju un Šveici.

Pirmais Vācijas brauciens bija sekmīgs -laimējās izvest no gūsta kaņavīru, kuřš tagad ir priesteris jau vairāk nekā 30 gadu un cītīgi strādā latviešu labā. Piecu gadu laikā nobraucām 100,000 km. Ar manu gādību no IRO latviešiem Neuetingā izdevās dabūt skaistu nometni, bijušo slimnīcu, kuřā strādāja klostera māsas, lai gan šo pašu vietu jau tikoja dienvidslāvi.

1951. gadā nomira mana māmiņa. Svinīgajā izvadīšanā piedalījās vai visa Altetingas pilsēta ar pilsētas galvu priekšgalā. Pēc mēneša es ar savu māsu Eugeniju iebraucām ASV, Virģinijas pavalstī. Tā kā tur nebija neviena priestera, kas prot iecelotāju - latviešu, lietuviešu, poļu, slovaku uc. valodas, es apkalpoju šos dažādo tautību katoļus. Pēc 18 mēnešiem no 2000 cilvēkiem tur palika tikai ap 200, jo visi pārcēlās uz ziemeļu štatiem, kur izpeļņa bija labāka.

Tai pašā laikā mani bijušie Vācijas draudzes locekļi aicināja mani uz Klīvlandi. Aizbraucu uz Klīvlandes kūrīju, kur toreiz bija par kancleru tagadējais kardināls Jānis Krols. Viņš mani pieņēma, lai apkalpoju latviešu katoļus Klīvlandē, bet eksistences dēļ biju saistīts tai pašā laikā amerikāņu draudzē.

Tā Amerikā pagājuši jau 40 gadi, apkalpojot latviešu un citu tautību ļaudis. Biju arī vairākās draudzēs par vikāru un 2 draudzēs par prāvestu. Tagad, lai gan jau daudzus gadus esmu pensijā, tomēr vēl braukāju apkalpot latviešus gan ASV, gan Eiropā.

Mana 80 gadu dzimšanas diena tika nosvinēta 1986. gada 16. februārī Klīvlāndē, visai plaši. Tad pienāca priecīga vēsts – pāvests Jānis Pāvils II mani iecēla Monsinjora godā – 1987. g. 12. maijā. Par šo īpatnējo godu esmu pateicīgs sevišķi kardinālam Julijānam Vaivodam, jo tas nenotika bez viņa rūpes.

Šī jaukā ziņa atnāca no Romas Klīvlāndes bīskapa Anthony Pilla, kura diecēzē ir vēl 4 palīgbīskapi, 950 priesteri, 3000 klostera māsu un 950,000 ticīgo. Bīskaps pats piedalījās svinīgā sv. Misas upurī un ieveda mani Monsinjora godā. Tas notika 1987. gada 16. augusta svētdienā, koncelebrējot 12 priesteriem un pilnu baznīcu dievlūdzēju. V. E. bīskaps A. Pilla ar to parādīja man speciālu pagodinājumu, ka esmu iecelts Monsinjora godā.

Pēc svinīgās sv. Misas, bīskaps A. Pilla, priesteri un 400 ticīgo baznīcas zālē personīgi apsveica jauno Monsinjoru. Protams, netrūka garšīgo uzkožamo, kafijas un citu dzērienu. Viss tas notika pacilātā garā un jaunais Monsinjors bija ļoti apmierināts par tik lielu pulku draugu un labvēļu.

Arī mana 85-tā dzimšanas diena nepagāja bez svinēšanas. Tā tika atzīmēta ar speciālu sv. Misas upuri, ko celebrēja Tēvs G. Kijauskas un Mons. A. Goldikovskis. Pēc sv. Misas bija vakariņas un svinībās piedalījās arī Daugavas Vanagu, Latviešu biedrības, Klīvlāndes latv. Kreditsab-bas u. c. organizāciju pārstāvji. To visu bija labi izrikojis draudzes vec. J. Gercāns ar kopas locekļiem.

1991. gadā man atkal pienāca ļoti laimīga, priecīga diena, jo Milestības Dievs un Dieva Māte ma-

ni svētīja ar bagātīgām žēlastībām un biju sagaidījis savu ZELTA - 50 gadu priesterības jubileju un varēju izteikt svinīgā veidā pateicību Visuvarēnajam Dievam par visām bagātīgām žēlastībām, upurējot sv. Misu, koncelebrējot 60 priesteriem, bīskapam A. Quinn un ap 500 dievlūdzējiem. Svinīgās Misas laikā ļoti skaisti dziedāja baznīcas koris un soliste.

Ar pateicību jāpiemin, ka uz manu jubileju bija atbraukuši mani draugi no Georgias, Virginias, New Yorkas, Michiganas, Iļinojas, mērojot tik garu ceļu, lai piedalītos svinībās. Bija klāt labs pulciņš latviešu un Tēvs B. Baginskis no Čikāgas pateica skaistu sprediķi latviešu valodā. Bija dzintarieši no LKSA: L. Trinkums ar kundzi, A. Tutins ar kundzi u. c.

Pēc pateicības sv. Misas upurā, ap 330 personas piedalījās vakariņās, kur bija klāt arī Abats R. Gries, OSB. Bija labs skaits runu nopriesteriem un organizāciju pārstāvjiem, kā arī rakstiski apsveikumi no bīskapiem, priesteriem, Gubernatora u. c. Saņēmu apsveikumu arī no Latvijas priesteriem, Vatikāna radio Latviešu grupas, un vēl nāca pāvesta Jāņa Pāvila II svētība man 50 g. priesterības jubilejas gadījumā.

Par visu esmu bezgala pateicīgs Dievam un Dieva Mātei, ka mani aicināja par katoļu Baznīcas priesteri, uz ko es esmu lepns, un pa šiem 50 gadiem esmu noturējis 24,000 sv. Misas upurus. No visas sirds pateicos maniem vecākiem, bīskapiem un priesteriem, draugiem un labvēļiem, kas man palīdzēja sasniegt šo laimīgo Zelta gadu priesterības jubileju! Ar pateicību es visus pieminēju ikdienas sv. Misas upurī un lūgšanās. Lai Debestēva svētība un Dieva Mātes, Māras Zemes Karalienes mīlestība un gādība ir vienmēr ar visiem!

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievadam	5
I LIMBAŽU PILS UN PILSĒTA	7
1. Archibīskapa pils	8
2. Limbažu pilsēta	13
II LIMBAŽU BAZNĪCAS ORGANIZĀCIJA	23
1. Limbažu baznīcas	23
2. Klosteri	29
a. Observantu klosteris	29
b. Augustīniešu jaunavu klosteris	33
c. Augustīniešu vīriešu klosteris	33
3. Limbažu garīdzniecība viduslaikos	36
Nobeiguma vārds	40
PIELIKUMI:	
I Limbažu brīvības grāmata	
a. Teksts	41
b. Diplomātiskā interese un ekskurss par izdošanas laiku	77
II Izvilkums no Bartolomeja Grēfentāla Livonijas chronikas par Rīgas archibīskapijas sadalījumu fogtejās un rezidenču nodevām	81
Izmantotie avoti un literātūra	85
MONS. A. GOLDIKOVSKIS (biogrāfiska apcere)...	89

SATURDAY

1.
2.
3.

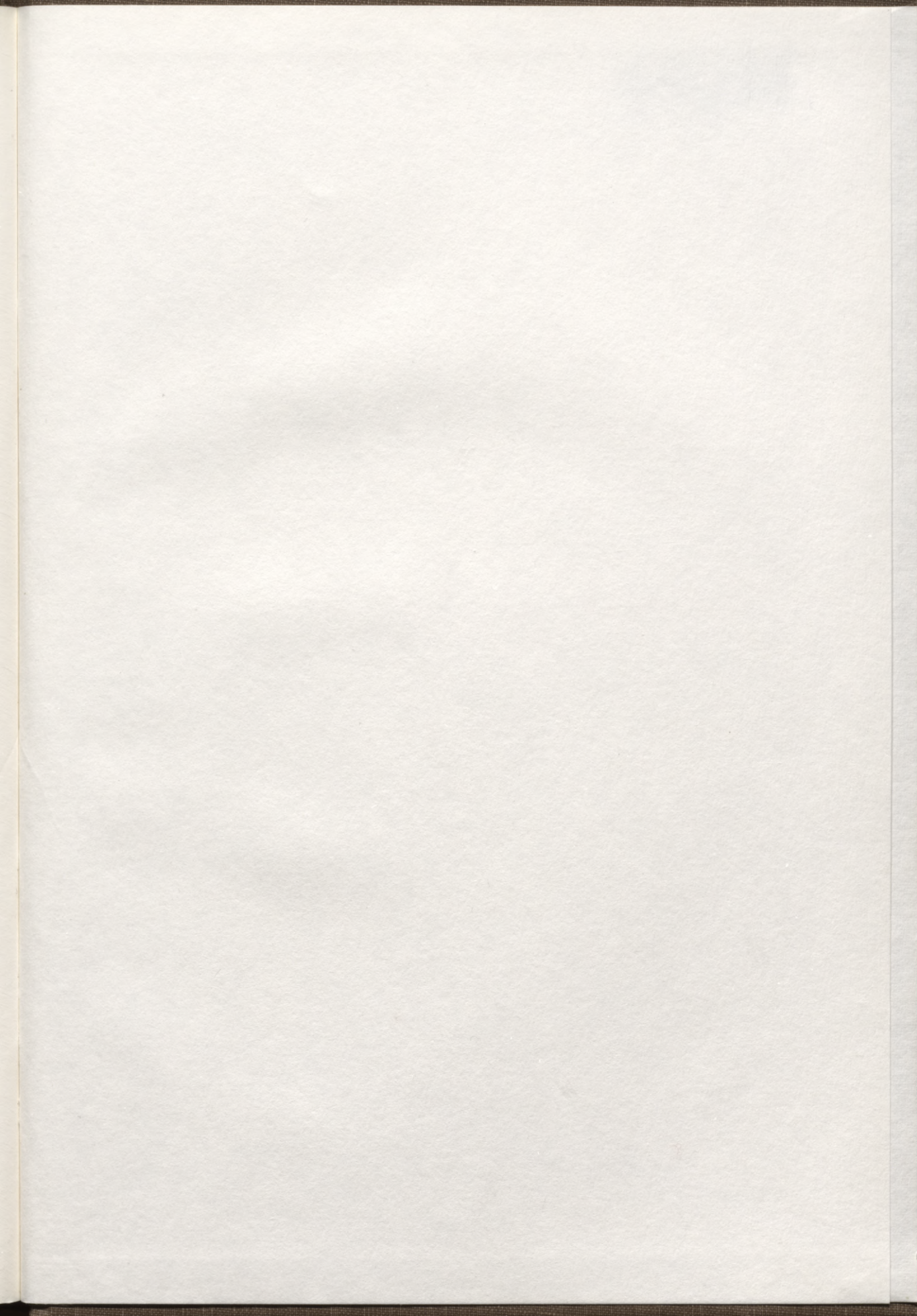
4.
5.
6.

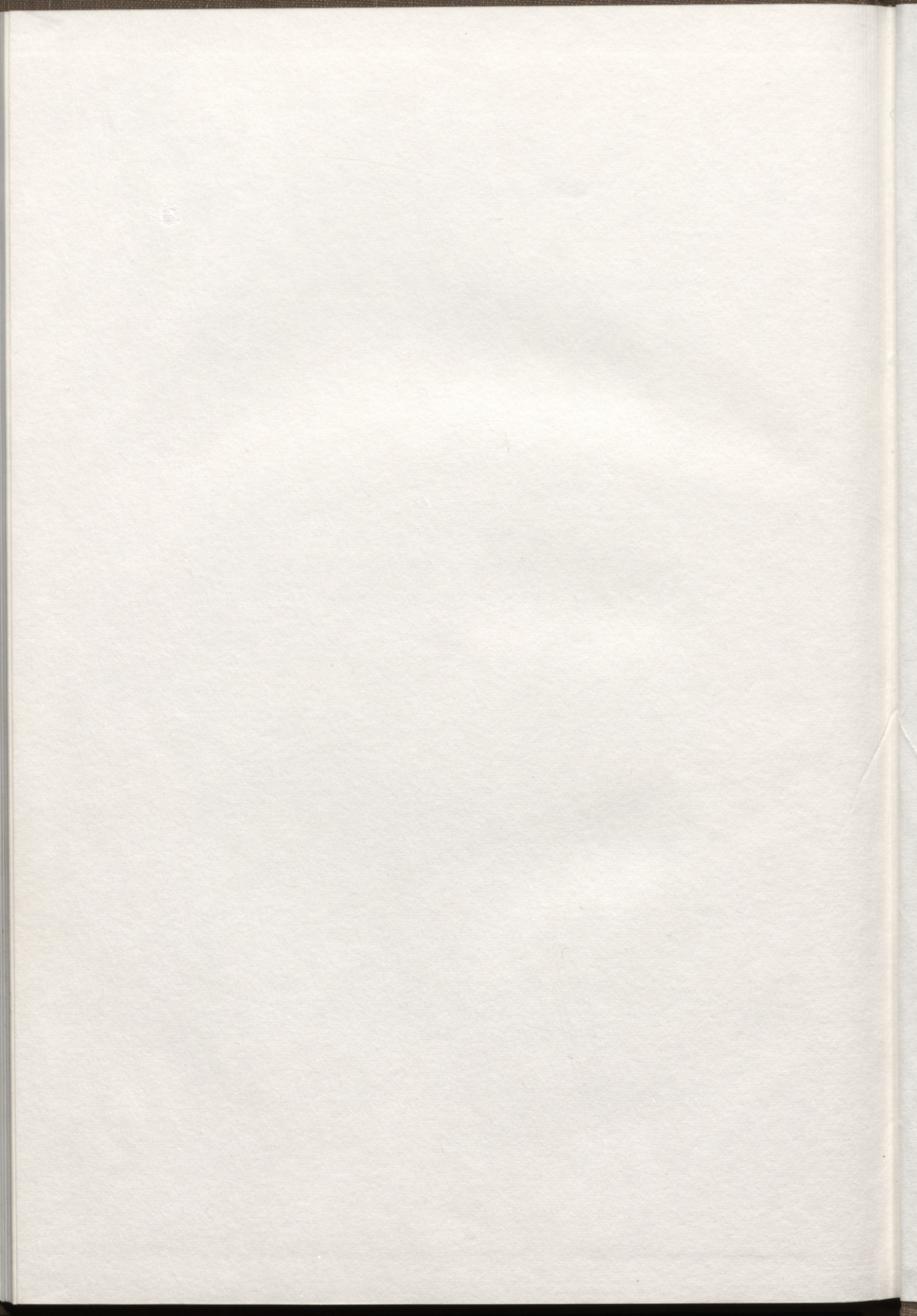
7.
8.
9.

10.
11.
12.

13.
14.
15.

16.
17.
18.





27.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309110471

